

ऐक्यं बलं समाजस्य तद्भावे स दुर्बलः, तस्मात् ऐक्यं प्रशंसन्ति वृढं राष्ट्रं धर्मश्च हितैषिणः!

मातृभूमी

विनामूल्य इ-मासिक

१४ जुलै २००९, आषाढ कृ.७ शके १९३१ अंक - ७

डॉ. जगदीशचंद्र बोस

गुरु पौर्णिमा की एटीकेटी

Homosexuality
a milestone achieved?

नावात
काय
आहे?

सार्थ श्रीमद्भगवद्गीता!

अनुक्रमणिका

१	मनोगत (वांद्रे-वरळी सागरी सेतू - नावात काय आहे ?)		२
२	श्रीमद भगवद्गीता पाठ		१२
३	परमपवित्र गुरु भगवा ध्वज	श्री.परेश देवळणकर	१३
४	Homosexuality - a milestone achieved	श्री.चंचल मालवीय	१४
५	डॉ.जगदिशचंद्र बोस	डॉ.प्रभाकर कृ. कुंटे	१७
६	साद देती गिरीशिखरे-भाग ३	श्री.अभिजीत बापट	२१
७	गुरुपौर्णिमा की एटीकेटी?	श्री. परेश देवळणकर	२६
८	क्या हम बुलबुले हैं?	श्री.ॐकार नेने	३०
९	वेदोक्त प्रकरण,लोकमान्य आणि छत्रपति	श्री.पुष्पमित्र	३२
१०	योगाला मुस्लिम जवळ करत आहेत	मुजफ्फर हुसेन/श्री.सिद्धराम पाटिल	४३
११	रक्तदान अभियान	श्री.परितोष व्यास	४८
१२	वात्रटिका	श्री सूर्यकांत डोळसे	५०
१३	दिनविशेष		

मातोश्री!

वांद्रे-वरळी सागरी सेतु -
नावात काय आहे ?

एका थोर इंग्लिश नाटककाराने म्हटले आहे "

नावात काय आहे ? " पण त्याच त्याच्या वक्तव्याशीही त्याचेच नाव निगडीत आहे
शेक्सपियर म्हणून ! खरंच नावात काय आहे हे भारतात येऊन पाहिले असते शेक्सपियरने
तर त्याने असे वाक्य लिहिताना दहा वेळा विचार केला असता. नव्या राज्यकर्त्याने त्याला
हव्या त्या शहरांची, रस्त्यांची, जनतेच्याच पैशातून योजलेल्या योजनांची नावे बदलायची
जणू अहमहमिका भारतात चालू आहे. किंवा पूर्वापारही होती. भागानगरचे - हैदराबाद ,
कर्णावतीनगरीचे- अहमदाबाद , काशीचे - अलाहाबाद , धाराशीवचे - उस्मानाबाद किंवा
मुंबईचे - बाँबे , पेर्णे चे पेरिनेम , पर्वरीचे - पोर्वोरिम ही त्याच मानसिकतेची उदाहरणे
आहे. त्याचा संबंध जर पाहिला तर जुन्या रोमन सम्राटांच्या राजवटीशी जास्त आहे. नवा
रोमन सम्राट सत्तेवर आला की तो जुन्या राजवटीच्या खुणा , पुतळे जमिनदोस्त करून
स्वतःच्या नावाचा डंका वाजेल अशीच तजवीज करत असे. कै. वि. स. खांडेकर यांची एक
रूपक कथा आहे. - एका नगरीवर एक आक्रमक हल्ला करतो आणि प्रचंड नरसंहारानंतर
त्याला विजय प्राप्त होतो. त्याच नगरीत मोक्याच्या जागी एका "शांतीच्या देवतेचा" पुतळा
असतो. पण नवा आक्रमक तो जमिनदोस्त करतो आणि तिथेच "नवा शांतीचा द्योतक "
पुतळा बसवतो.

हीच मानसिकता नेमकी गेल्या १५ दिवसात मुंबई नगरीमध्ये पहावयास मिळाली ती वांद्रे-
वरळी सागरी सेतुच्या नामकरणावरून उठलेल्या वादंगावरून.

ह्या योजनेचे सुतोवाच आणि सुरुवातीचे डिझाईन , मान्यता वगैरेचे काम भाजपा-शिवसेना
युतीच्या काळात पूर्ण झाले होते. ८ लेनचा एकुण ५.६ किमी लांबीचा (३.८ किमी
समुद्रावरून जाणारा) रस्ता , वेळेची तसेच पैशाची बचत करणारा रस्ता हा प्रस्तावित होता
वांद्रे ते थेट नरिमन पॉईंट पर्यंत जाणारा. शिवसेनाप्रमुख आणि युतीच्या सरकारने त्या
रस्त्याचे नांव "स्वातंत्र्यवीर सावरकर सागरी सेतू" असे घोषितही केले होते. पण काही
तांत्रिक अडचणींमुळे त्याचा अध्यादेश निघू शकला नव्हता आणि त्यांच्या सरकाराला
पुढच्या निवडणूकीत पाय उतार व्हावे लागले.

गमतीची गोष्ट अशी की हा सागरी सेतू अवघ्या २.५ वर्षात आणि सुमारे ४०० कोटी
रुपयात बांधून जनतेच्या सेवेत रुजू होणार होता. पण युतीचे सरकार गेले त्याबरोबर त्या

कामाचा पाठपुरावाही संपला आणि तेच काम "अवघ्या " १६३४ कोटी रुपयात म्हणजे ४ पट जास्त खर्च करून आणि ८.५ वर्षात म्हणजे ३ पट जास्त कालावधी घेऊन पूर्ण करण्यात. म्हणजेच यात करदात्याच्या पैशाचा चुराडा झाला तो झालाच पण त्यावर जो टोल वसूल करण्यात येणार होता तो अवघी ७-८ वर्षे प्रस्तावित होता तो आता २५ ते ३० वर्षे म्हणजे ४ पट जास्त काळात आकारण्यात येणार आहे.म्हणजे ज्या खर्चात आणि कालावधीत वांद्रे ते नरिमन पॉईंट इतका होऊ शकला असता तो आता वांद्रे ते वरळी इतकाच जनतेच्या पदरी पडला. त्याचे कौतुक मिरवायचे का शरम वाटून घ्यायची. पण राजकारणी ही जात १८ पगड पेक्षा वेगळी १९ वी जात मानली जाते त्यांना याचे कसले सोयरसुतक असणार ? त्यांची तयारी नामावलीत श्रेय मिळवण्याची ! याच कारणाने कदाचित एका महान राज्याचा कार्यक्रम असूनही विरोधकांना त्याचे साधे निमंत्रण ही पाठविले गेले नव्हते.विधानसभा निवडणुकांच्या पार्श्वभूमीवर एक प्रकल्प "राष्ट्राला अर्पण" करण्याचा सोहळा पूर्ण करायची प्रचंड घाई सरकारी पक्षाला झालेली दिसत होती.

ज्याप्रमाणे तत्कालीन पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांनी चार महानगरे जोडणारा "सुवर्णचतुष्कोन" महामार्गाचा एक इन्फ्रास्ट्रक्चर क्षेत्रातील मैलाचा दगड रोवला तेच स्वरूप या सागरी सेतूला होते.(अर्थात तिथे स्वतःचे किंवा त्यांच्या आदर्श्याचे नांव त्यांनी दिले नाही ही त्याची चुकच म्हणावी लागेल आता...) आणि म्हणूनच तो "राष्ट्राला अर्पण" करायला अर्थातच माननीय सोनिया गांधीं शिवाय दुसरे कोण येणार होते ? हा राष्ट्राला अर्पण करायचा चावटपणा गेली काही दशके चालू आहे पण जो प्रकल्प पूर्णपणे करदात्याच्या पैशातून , त्याने निवडलेल्या सरकारनेच , त्याच्याच सुविधे साठी पूर्ण केलेला असताना राष्ट्राला "अर्पण" करायला तो काही दानधर्म किंवा अर्पण करणा-याच्या खिशातून बांधला गेलेला आहे का ?

इतके असूनही स्वा.सावरकर यांचे नांव या सागरी सेतूला द्यायचे हे पूर्वीच जाहीर झालेले असताना ते बदलून "राजीव गांधी" यांचे नाव देण्या मागे नेमके प्रयोजन काय ? एकतर हा सागरी सेतू महाराष्ट्रात असून त्याला एका मराठी माणसाचे नाव जास्त शोभून दिसले असते आणि 'ने मजसी ने परत मातृभूमीला ' हे काव्य रचना-या, मार्सेलिस येथे सागरात जगप्रसिद्ध उडी घेणा-या स्वा.वि.दा.सावरकरांचे नाव त्याला जास्त शोभून दिसले असते.पण सावरकरांच्या बद्दल आकस असणा-या लोकांनी त्यांचे शब्द अंदामानातील स्मारका वरूनही पुसून टाकण्याचा कर्मदरिद्री पणा केला होता तिथे याठिकाणी ही त्यांची उपेक्षा झाली नसती तरच नवल.पण ज्या छ.शाहू-फुले- आंबेडकर यांच्या नावाने मते

मागितली जातात, त्यांचे नांवही या सरकारला सुचू नये या इतका लाळघोटेपणा दुसरा नसेल !

वास्तविक प्रत्येक शहरी ,गावी नेहरु-गांधी यांच्या परिवारातील किमान एक तरी नाव आढळून येईलच.खाली एक लहानशी यादी दिली गेली आहे त्यावरून हे स्पष्ट व्हावे. केंद्र वा राज्य सरकारी योजना, खेळातील पुरस्कार , बंदरे, विमानतळ,विश्वविद्यालये ,स्टेडीयमस् ,स्कॉलरशिप्स,राष्ट्रीय उद्याने, हॉस्पिटलस् , रस्ते आणि इमारती आणि प्रचंड मोठी यादी आहे. इतके असतानाही या सागरी पूलालाही पुन्हा स्वर्गीय राजीव गांधी यांचेच नांव दिले जाणे यात राजकारणा शिवाय दुस-या कश्याचाच संबंध नाही.

गमतीची गोष्ट म्हणजे महाराष्ट्र शासनाच्या सार्वजनिक बांधकाम विभागाने १५ फ्रेब्रुवारी २००० रोजी निर्णय क्र.आरओडी ०९९/(२९२/९९)रस्ते-४ हा आदेश काढून रस्ते आणि पूल यांना कोणत्याही मान्यवरांची नावे न देण्यास मनाई केलेली असताना स्वतःच्याच शासनाचा हा आदेश धुडकावून या सागरी सेतूला राजीव गांधी यांचे तर पुणे-मुंबई एक्स्प्रेसवेला महाराष्ट्राचे लाडके पु ल देशपांडे यांचे नाव ठोकून मा.यशवंतराव चहाण यांचे नांव देण्याचे जाहीर केले. याचा दुसरा अर्थ म्हणजे नावे देण्यात आलेले नेते मान्यवर नाहीत की काय ? की फ्रक्त स्वतःच्याच विचारसरणीला पोषक असेल तरच त्या नावाचा विचार केला जाणार ? यात राजकारण नव्हे ?

विरोधकांनी यासाठी आंदोलने सुरु केली की त्यात "राजकारण" आणले जात असल्याचा आरोप केला जातो. पण कुठेही सरकारी

पक्ष राजकारण विरहित समाजकारण करताना दिसत नाही त्याचे काय ? या गोष्टीचा सर्वसामान्यांनी विचार करण्याची वेळ नक्कीच आली आहे.

मराठवाडा विद्यापिठ नामांतराचा प्रश्न असाच लोंबकळत ठेऊन त्याचे राजकारण केले गेले.अनेकांनी यावर उद्देगाने विचारले आहे की या देशाचा "सातबारा" काय फ्रक्त गांधी-नेहरु यांच्याच नावचा आहे की काय ?

शासनाने कोणतेही नाव दिले तरी त्याला काय म्हणायचे याचा निर्णय शेवटी जनता घेते. ती वांद्रे-वरळी सागरी सेतूला "स्वा.विनायक दामोदर सावरकर " असेच म्हणल्याशिवाय

राहणार नाही.

या देशात अलिकडे या भरतभूमीतील सर्वच नावे अडचणीची ठरत आहेत. श्रीरामसेतू ला "ॲडम्स ब्रीज" नाव देण्यातूनही तेच ध्वनीत होते. अनुल्लेखाने मारुन तुमची ओळखच पुसून टाकली जात नाही ना , तुमची महान संस्कृतीच पुसून टाकण्याचा प्रयत्न होत नाही ना , याचा विचार भारतवासियांनी करण्याची वेळ नकीच आली आहे.

वंदे मातरम !

Annexure :

Central Schemes

- 1 Rajiv Gandhi Grameen Vidyutikaran Yojana;
- 2 Rajiv Gandhi National Drinking Water Mission;
- 3 Rajiv Gandhi National Crèche Scheme for the Children of Working Mothers, Department of Women & Child Development;
4. Rajiv Gandhi Udyami Mitra Yojana;
- 5 Indira Awas Yojana
- 6 Indira Gandhi National Old Age Pension Scheme;
- 7 Jawaharlal Nehru Urban Renewal Mission
- 8 Jawaharlal Nehru Rojgar Yojna
9. Rajiv Gandhi Shramik Kalyan Yojna;
- 10 Indira Gandhi Canal Project, Funded by World Bank
11. Rajiv Gandhi Shilpi Swasthya Bima Yojana

State schemes

- 1 Rajiv Gandhi Rehabilitation Package for Tsunami Affected Areas,
2. Rajiv Gandhi Social Security Scheme, Govt. of Puducherry
- 3 Rajiv Ratna Awas Yojna;
- 4 Rajiv Gandhi Prathamik Shiksha Mission, Raigarh;
- 5 Rajiv Gandhi Shiksha Mission, Madhya Pradesh;
- 6 Rajiv Gandhi Mission on Food Security , Madhya Pradesh;
7. Rajiv Gandhi Mission on Community Health, Madhya Pradesh;
- 8 Rajiv Gandhi Rural Housing Corp.;

- 9 Rajiv Gandhi Tourism Development Mission, Rajasthan;
- 10 Rajiv Gandhi Computer Literacy Programme, Assam
- 11 Rajiv Gandhi Swavlamban Rojgar Yojana, Govt. of NCT of Delhi
12. Rajiv Gandhi Mobile Aids Counseling and Testing Services, Rajiv Gandhi Foundation
13. Rajiv Gandhi Vidyarthi Suraksha Yojana, Maharashtra;
- 14 Rajiv Gandhi Mission for Water Shed Management, M.P.;
- 15 Rajiv Gandhi Food Security Mission for Tribal Areas, MP
16. Rajiv Gandhi Home for Handicapped, Pondicherry;
- 17 Rajiv Gandhi Breakfast Scheme, Pondicherry;
- 18 Rajiv Gandhi Akshay Urja Divas, Punjab;
- 19 Rajiv Gandhi Artisans Health & Life Insurance Scheme, Tamil Nadu;
- 20 Rajiv Gandhi Zopadpatti and Nivara Prakalpa, Mumbai;
- 21 Rajiv Arogya Sri programme, Gujrat State Govt. Scheme;
- 22 Rajiv Gandhi Abhyudaya Yojana, AP;
- 23 Rajiv Gandhi Computer Saksharta Mission, Jabalpur
- 24 Rajiv Gandhi Bridges and Roads Infrastructure Development Programme;
- 25 Rajiv Gandhi Gramin Niwara Prakalp, Maharashtra Govt
- 26 Indira Gandhi Utkrishtha Chhattervritti Yojna , HP;
- 27 Indira Gandhi Women Protection Scheme, Maharashtra Gov;
28. Indira Gandhi Prathisthan, Housing and Urban Planning Department, UP Govt
29. Indira Kranthi Patham Scheme, Andhra Pradesh ;
- 30 Indira Gandhi Nahar Pariyojana, State Govt. Scheme;
- 31 Indira Gandhi Vruddha Bhumiheen Shetmajoor Anudan Yojana, Govt. of Maharashtra
32. Indira Gandhi Nahar Project, Jaisalmer, Govt. of Rajasthan
33. Indira Gandhi Niradhar Yojna, Govt. of Maharashtra;
- 34 Indira Gandhi kuppam, State Govt. Welfare Scheme for Tsunami effected fishermen;
- 35 Indira Gandhi Drinking Water Scheme-2006, Haryana Govt.
36. Indira Gandhi Niradhar Old, Landless, Destitute women farm labour Scheme, Maharashtra Govt.
37. Indira Gandhi Women Protection Scheme , Maharashtra Govt.
38. Indira Gaon Ganga Yojana, Chattisgarh;
- 39 Indira Sahara Yojana , Chattisgarh;
- 40 Indira Soochna Shakti Yojana, Chattisgarh;

- 41 Indira Gandhi Balika Suraksha Yojana , HP;
- 42 Indira Gandhi Garibi Hatao Yojana (DPIP), MP;
- 43 Indira Gandhi super thermal power project , Haryana Govt.
- 44 Indira Gandhi Water Project, Haryana Govt.
- 45.Indira Gandhi Sagar Project, Bhandara District Gosikhurd Maharashtra;
- 46 Indira Jeevitha Bima Pathakam, AP Govt;
- 47 Indira Gandhi Priyadarshani Vivah Shagun Yojana, Haryana Govt;
- 48 Indira Mahila Yojana Scheme, Meghalaya Govt
- 49.Indira Gandhi Calf Rearing Scheme, Chhattisgarh Govt.
- 50.Indira Gandhi Priyadarshini Vivah Shagun Yojana, Haryana Govt.
- 51.Indira Gandhi Calf Rearing Scheme;
- 52 Indira Gandhi Landless Agriculture Labour scheme, Maharashtra Govt

Sports/Tournaments/Trophies

- 1.Rajiv Gandhi Gold Cup Kabaddi Tournament;
- 2 Rajiv Gandhi Sadbhavana Run;
- 3.Rajiv Gandhi Federation Cup boxing championship
- 4.Rajiv Gandhi International tournament (football)
- 5.NSCI - Rajiv Gandhi road races, New Delhi;
6. Rajiv Gandhi Boat Race, Kerala;
- 7Rajiv Gandhi International Artistic Gymnastic Tournament
- 8.Rajiv Gandhi Kabbadi Meet
- 9.Rajiv Gandhi Memorial Roller Skating Championshi;
- 10 Rajiv Gandhi memorial marathon race, New Delhi;
- 11Rajiv Gandhi International Judo Championship, Chandigarh
- 12.Rajeev Gandhi Memorial Trophy for the Best College, Calicut;
- 13 Rajiv Gandhi Rural Cricket Tournament, Initiated by Rahul Gandhi in Amethi
- 14.Rajiv Gandhi Gold Cup (U-21), football;
- 15 Rajiv Gandhi Trophy (football);
16. Rajiv Gandhi Award for Outstanding Sportspersons;

- 17 All Indira Rajiv Gandhi Basketball (Girls) Tournament, organized by Delhi State
- 18.All India Rajiv Gandhi Wrestling Gold Cup, organized by Delhi State
- 19.Rajiv Gandhi Memorial Jhopadpatti Football Tournament, Rajura;
- 20.Rajiv Gandhi International Invitation Gold Cup Football Tournament, Jamshedpur
- 21.Rajiv Gandhi Mini Olympics, Mumbai
- 22.Rajiv Gandhi Beachball Kabaddi Federation;
- 23 Rajiv Gandhi Memorial Trophy Prerana Foundation;
- 24 International Indira Gandhi Gold Cup Tournament;
- 25 25 Indira Gandhi International Hockey Tournament
- 26.Indira Gandhi Boat Race;
- 27.Jawaharlal Nehru International Gold Cup Football Tournamen;
- 28 Jawaharlal Nehru Hockey Tournament.

Stadiums

- 1.Indira Gandhi Sports Complex, Delhi ;
- 2.Indira Gandhi Indoor Stadium, New Delhi ;
- 3.Jawaharlal Nehru Stadium, New Delhi ;
4. Rajiv Gandhi Sports Stadium, Bawana
- 5.Rajiv Gandhi National Football Academy, Haryana;
- 6.Rajiv Gandhi AC Stadium, Vishakhapatnam
- 7.Rajiv Gandhi Indoor Stadium, Pondicherry;
- 8 Rajiv Gandhi Stadium, Nahariagun, Itanagar;
- 9.Rajiv Gandhi Badminton Indoor Stadium, Cochin;
- 10.Rajiv Gandhi Indoor Stadium, Kadavanthra, Ernak;
- 11.Rajiv Gandhi Sports Complex , Singhu
- 12.Rajib Gandhi Memorial Sports Complex, Guwahati ;
- 13.Rajiv Gandhi International Stadium, Hyderabad
- 14.Rajiv Gandhi Indoor Stadium, Cochin;
- 15.Indira Gandhi Stadium, Vijayawada, Andhra Pradesh;
- 16.Indira Gandhi Stadium, Una, Himachal Pradesh;
- 17.Indira Priyadarshini Stadium, Vishakhapatnam;

- 18 Indira Gandhi Stadium, Deogarh, Rajasthan
- 19. Gandhi Stadium, Bolangir, Orissa

Airports/ Ports

- 1. Rajiv Gandhi International Airport, New Hyderabad, A.P.
- 2. Rajiv Gandhi Container Terminal, Cochin
- 3. Indira Gandhi International Airport, New Delhi
- 4. Indira Gandhi Dock, Mumbai
- 5. Jawaharlal Nehru Nava Sheva Port Trust, Mumbai

Universities/Education Institutes

- 1. Rajiv Gandhi Indian Institute of Management, Shilong
- 2. Rajiv Gandhi Institute of Aeronautics, Ranchi, Jharkhand
- 3. Rajiv Gandhi Technical University, Gandhi Nagar, Bhopal, M.P.
- 4. Rajiv Gandhi School of Intellectual Property Law, Kharagpur, Kolkata;
- 5. Rajiv Gandhi Aviation Academy, Secundrabad ;
- 6 Rajiv Gandhi National University of Law, Patiala, Punjab;
- 7 Rajiv Gandhi National Institute of Youth Development, Tamil Nadu;
- 8 Rajiv Gandhi Aviation Academy, Begumpet, Hyderabad, A.P;
- 9. Rajiv Gandhi Institute of Technology, Kottayam, Kerala;
- 10 Rajiv Gandhi College of Engineering Research & Technology, Chandrapur, Maharashtra are among the 98 institutions named after Rajiv, Indira and Jawaharlal Nehru.

Awards

- 1. Rajiv Gandhi Award for Outstanding Achievement
- 2. Rajiv Gandhi Shiromani Award
- 3. Rajiv Gandhi Shramik Awards, Delhi Labour Welfare Board
- 4. Rajiv Gandhi National Sadbhavana Award
- 5. Rajiv Gandhi Manav Seva Award
- 6. Rajiv Gandhi Wildlife Conservation Award
- 7. Rajiv Gandhi National Award Scheme for Original Book

Writing on Gyan Vigyan

8.Rajiv Gandhi Khel Ratna Award

9.Indira Gandhi Prize for National Integration;

10.Indira Gandhi Priyadarshini Award;

11.Indira Priyadarshini Vrikshamitra Awards, Ministry of Environment and Forests

12.Indira Gandhi Memorial National Award for Best Environmental & Ecological;

13 Indira Gandhi Paryavaran Purashkar;

14 Indira Gandhi NSS Award

15 Jawaharlal Nehru Prize" from 1998-99, to be given to organizations (preferably NGOs) for Popularization of Science;

16 Jawaharlal Nehru National Science Competition

17 Jawarharlal Nehru Student Award for research project of evolution of DNA are among the 51 named after the family members.

Scholarship / Fellowship

1.Rajiv Gandhi Scholarship Scheme for Students with Disabilities

2.Rajiv Gandhi National Fellowship Scheme for SC/ST Candidates,

Rajiv Gandhi National Fellowship Scheme for ST Candidates,

4 Rajiv Gandhi Fellowship, IGNOU;

5 Rajiv Gandhi Science Talent Research Fellows;

6.Rajiv Gandhi Fellowship, Ministry of Tribal Affairs;

7 Rajiv Gandhi National Fellowship Scheme for scheduled castes and scheduled tribes candidates given by UGC;

8Rajiv Gandhi Fellowship sponsored by the Commonwealth of Learning in association with IGNOU;

9 Rajiv Gandhi science talent research fellowship given by Jawaharlal Nehru Centre for advanced scientific research are among others named after the family members.

National Parks/Sanctuaries/ Museums

1.Rajiv Gandhi (Nagarhole) Wildlife Sanctury, Karnataka;

- 2.Rajiv Gandhi Wildlife Sanctury, Andhra Pradesh
- 3.Indira Gandhi National Park , Tamil Nadu;
- 4.Indira Gandhi Zoological Park , New Delh;
- 5 Indira Gandhi National Park, Anamalai Hills on Western Ghats ;]
- 6.Indira Gandhi Zoological Park, Vishakhapatnam ;
- 7 Indira Gandhi Rashtriya Manav Sangrahalaya (IGRMS);
- 8.Indira Gandhi Wildlife Sanctuary, Pollachi;
- 9.Rajiv Gandhi Health Museum;
- 10.The Rajiv Gandhi Museum of Natural History
- 11.Indira Gandhi Memorial museum, New Delhi are parks and museums named after the family members.

Hospitals/Medical Institutions

- 1.Rajiv Gandhi University of Health Science, Bangalore, Karnataka; 2 Rajiv Gandhi Cancer Institute & Research Centre, Delhi; 3 Rajiv Gandhi Home for Handicapped, Pondicherry; 4 Shri Rajiv Gandhi college of Dental Science & Hospital, Bangalore, Karnataka; 5. Rajiv Gandhi Centre for Bio Technology, Thiruvanthapuram, Kerala; 6 Rajiv Gandhi College of Nursing, Bangalore, Karnataka; 7 Rajiv Gandhi Super Specialty Hospital, Raichur; 8 Rajiv Gandhi Institute of Chest Diseases, Bangalore, Karnataka; 9 Rajiv Gandhi Paramedical College, Jodhpur; 10.Rajiv Gandhi Medical College, Thane, Mumbai are among 39 medical institutions named after the family members.
- Maharashtra

Institutions/Chairs/ Festivals

- 1.Rajiv Gandhi National Institute of Youth Development. (RGNIYD), Ministry of Youth and Sports; 2 Rajiv Gandhi National Ground Water Training & Research Institute, Faridabad, Haryana; 3.Rajiv Gandhi Food Security Mission in Tribal Areas

4.Rajiv Gandhi National Institute of Youth Development;
 5..Rajiv Gandhi Shiksha Mission, Chhattisgarh; 6.Rajiv Gandhi Chair Endowment established in 1998 to create a Chair of South Asian Economics 7 Rajiv Gandhi Project - A pilot to provide Education thru Massive Satellite Connectivity up grassroot Level are among 37 named after Rajiv, Indira and Nehru.Pondicherry

Roads/Buildings/places

1.Rajiv Chowk, Delhi; 2 Rajiv Gandhi Bhawan, Safdarjung, New Delhi; 3 Rajiv Gandhi Handicrafts Bhawan, New Delhi; 4 Rajiv Gandhi Park, Kalkaji, Delhi; 5 Indira Chowk, New Delhi; 6 Nehru Planetarium, New Delhi; 7 Nehru Yuvak Kendra, Chanakyapuri, New Delhi; 8 Nehru Nagar, New Delhi; 9 Nehru Place, New Delhi ; 10 Nehru Park, New Delhi Nehru House, BSZ Marg, New Delhi, are among 74 named after the family members.

The list still not complete it continues
 (courtsey Sushant Dudhwadkar and Amit Deshpande)

श्रीमद् भगवद्गीता (पाठ : चतुर्थोऽध्यायः ज्ञानकर्मसंन्यासयोगः)

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
 धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥

भगवान् श्रीकृष्ण अर्जुनाला सांगतात, “साधूंचे (सज्जनांचे) संरक्षण करण्यासाठी आणि धर्माची (पुन्हा) स्थापना करण्यासाठी मी युगीं युगीं जन्म घेतो.”

परमपवित्र गुरु : भगवाध्वज !

द्वारा : परेश देवळणकर

गुरु वंद्य महान, भगवा एकची जीवन प्राण
अर्पण कोटि कोटि प्रणाम ॥धृ॥

शोणित वर्णामधुनि शिकलो सारे उज्ज्वल त्याग
व्यापित आलो दिव्य दृष्टीने अखंड भारतभाग
बघुनी फडफड देशभक्तीची भडके अंतरी आग
कटिबद्ध उभे तव छत्राखाली भारतभूसंतान ॥१॥

शौर्याने तव जगी गाजला स्फूर्तिप्रद इतिहास
पाहिलेस नीज नेत्रांनी किती भीषण रणसंग्राम
देहदंड कुणी हाल भोगिले केले निज बलिदान
बलिदान नव्हे ते पूजन केवळ राखाया सन्मान ॥२॥

ऋषी तपस्वी महामुनींचा संतांचा अभिमान
अनादिकालापासुनिच तुज अग्रपूजेचा मान
बघशील भावी भाग्यपूर्ण अन् उज्ज्वल वैभवकाल
होऊ यशस्वी असे सुमंगल देई शुभ वरदान ॥३॥

शुद्धशीलता पावित्र्याची चारित्र्याची खाण
अभय वीरता शौर्य धीरता संयम शांतिनिधान
सद्भावे तुज आम्ही मानिले पूज्य गुरु भगवान
परमपावना तवपदी वाही देशास्तव हे प्राण ॥४॥

Homosexuality - a milestone achieved --Chanchal Malaviya--

I asked my Boss, "Do you support legalization of Homo-sex?"

He said, "Oh, It"s a great decision"

I asked him, "So, can you be a party to it"

He said, "What do you mean?"

I said, "Oh forget, can you spare your children to be a party to it"

He said, "Do not bring it to personal level"

I said, "But what is wrong in bringing the great things to personal level"

He said, "It is for those who have feelings for same sex"

I said, "What if I have the same for you"

He said, "You are scary"

I said, "I am scary, but not the media and not the judgment. Sir, you just supported this in loud voice. And now you are angry and against this. Can you be please clear - you are supporting or rejecting it"

Boss leaves the room.

Today the whole country along with media want to enjoy the dirty business of others. They do not want it to be applied on them or their family. But they are wrong, dirt is floating well below their feet, that is why it has the smell in their brains.

It is really great to hear that Homosexuality is now legally approved.

Probably, the way it is projected in Media followed by jubilation in people, it appears that India has reached a milestone in its progress. Let us consider few things.

When Homosexuality was not legalized: Two men or two women are engaged in this activity. None of them would go and complain the police and hence it was always private affair. How will the law know that some illegal offence has taken place?

When Homosexuality got legalized: Two men or two women are engaged in this activity. None of them would go and complain the police, as it is still a private affair. What will law do to claim that it is legal?

The laws are made for offences and not agreements. In both the cases, whether it was legal or not, a forceful homosexuality still remains offensive and prone to corrective actions.

If I go further, I will myself end up in appearing that I am a stupid person talking on a stupid thing. But it is an achievement for India, when hunger, unemployment, insecurity, inflation and terrorism has hit hard the nation. If not for India, for media surely this is a great achievement. Because, media wants this homosexuality to take place in every house - hence it is the religion of media to shout about it and spread it in every house and among children. After all, it would be interesting to educate a curious child not only on sex education, but also on homo-sex education. A child who is very experimental in nature and who learns more from action, can now easily be found in positions which our media will say - "this is what we aimed and achieved - India has now grown to the height where nature has no value".

I am not sure, when human will even learn from other animals and birds. I really wonder the great mind of humans have

learnt to kill and eat the whole nature, whether it is swine or bird, and then when problems arise then kill them for not being able to eat them. It is the human greatness that can cross the natural boundary of sex and its purpose and practice it with homos and animals and what else not to say.

India - a country where sex was a pure activity, as pure as "Ardhanarishwar" of Lord Shiva, as pure as that it was between wife-husband alone, is now on roads. Today a girl or a boy of 14 or above are well experienced in sexual activities. By the time a girl reaches her marriage point, she goes across so many boys that her husband is just a Humpty Dumpty for her. I do not understand what is the definition of "Whore" and if that is the target of our media - make the whole nation a region of impurity and say - "see this is my great India".

If one fails to get opposite sex, choose same sex. But the condition is you must do sex, whether your age permits or not. And that is freedom - 15th August 1947 was achieved for this only.

AIDS is the legal punishment of Nature. You want CONDOMS as you still want to remain a defaulter. And now, you say Nature, "Just see what else can I do against you. You made opposites for sex, I will deliver this without opposites. You see". Wait and watch - where are you going?

डॉ. जगदीशचंद्र बोस

—डॉ. प्रभाकर कृ. कुंटे—

(महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात राज्य संघटन मंत्री – विज्ञान भारती)

जन्म: ३० नोव्हेंबर १८५८

पिता: श्री. भगवानचंद्र बोस

जगदीशचंद्रांचा जन्म आजच्या बांग्लादेशातील 'मैमनसिंग' येथे झाला. १८७४ साली त्यांनी मॅट्रिकची परीक्षा दिली आणि त्यात उत्तम तऱ्हेने उत्तीर्ण झाले. पुढील शिक्षणासाठी कलकत्ता येथील प्रथम सेंट झेवियर महाविद्यालयात दाखल होऊन नंतर कलकत्ता येथील प्रेसिडेन्सी महाविद्यालयात प्रवेश घेतला.

जगदीशचंद्र बोसांच्या मनात त्या काळच्या हुशार विद्यार्थ्यांप्रमाणे आय.सी.एस. परीक्षा पास होण्याचे ठरले होते.परंतु ही परीक्षा पास झाल्यावर ब्रिटिशांच्या गुलामगिरीत जखडून रहावे लागेल म्हणून त्यांच्या वडिलांनी, भगवानचंद्रांनी आपल्या मुलाला त्या विचारापासून परावृत्त केले. तरीही विज्ञान शिक्षण घेण्यासाठी इंग्लंडला पाठविण्याचे ठरविले. येथेच पदवी प्राप्त केल्यानंतर वडिलांच्या इच्छेनुसार जगदीशचंद्रांनी लंडन येथील वैद्यकीय महाविद्यालयात शिक्षण घेणे सुरु केले. परंतु तेथे त्यांचे मन रमेना.म्हणून केंब्रिज विद्यापीठात 'नॅचरल सायन्स' विषयाचा अभ्यास चालू केला. ह्या परीक्षेत मात्र त्यांनी विशेष प्रविण्य सिद्ध करून 'ट्रायपॉस' ही पदवी मिळवली,म्हणजे ते 'रॅग्लर' झाले. तसेच जगदीशचंद्रांनी लंडन विद्यापीठाची बी.एस्सी. पदवीही प्राप्त केली.

वयाच्या केवळ २७व्या वर्षी १८९५ साली जगदीशचंद्रांनी 'वायरलेस रेडिओ' लहरींद्वारे संदेश तसेच माहिती पाठविण्याचा शोध प्रसिद्ध करून त्याचे सोदाहरण प्रात्यक्षिक अनेक मान्यवरांच्या समोर करून दाखविले. तसेच मौलिक संशोधनही जाहिरपणे प्रसिद्ध केले होते.

परंतु याच तंत्राचा उपयोग करून मार्कोनी या इटालियन शास्त्रज्ञाने रेडिओ

लहरींद्वारे दूर अंतरावरील ठिकाणी संदेश प्रक्षेपणाचे उपकरण तयार करून प्रसिद्धी मिळवली आणि जगदीशचंद्र बोस यांच्या मूलभूत संशोधनाचे श्रेय स्वतःकडे घेतले असे दिसते. कदाचित डॉ. बोस यांनी या संशोधनाचे पेटंट न घेतल्याने असे झाले असावे असे वाटते. कारण दुसऱ्या आपल्या रेडिओ लहरींचे अस्तित्व जाणण्यासाठी 'सॉलिड स्टेट डिटेक्टर' नावाचे एक उपकरण 'जेलेना क्रिस्टल' (स्फटिक) वापरून बनवले होते. त्याचे पेटंट त्यांनी मिळवल्यामुळे त्या संशोधनाची चोरी झाली नाही असे म्हणावेसे वाटते.

‘इलेक्ट्रोमॅग्नेटिक वेव्हज’ (Electromagnetic Waves) अर्थात लोहचुंबकात्मक विद्युत लहरींवर डॉ. जगदीशचंद्र ह्यांनी असेच महत्त्वाचे संशोधन केले होते. ह्याच लहरींना आजकाल ‘मायक्रोवेव्हज’ असे म्हणतात. ह्याचमुळे बिनतारी संदेश प्रेषक आणि ग्राहक यांच्या मदतीने आपला प्रयोग सप्रमाण सिद्ध केला होत.

डॉ. बोस यांचे क्रांतिकारक संशोधन जे जगभर गाजले ते त्यांनी तयार केलेल्या ‘क्रेसोग्राफ’ (CRESOGRAPH) ह्या उपकरणामुळे. ‘Growth Recording Machine’ ह्या नावाने उपकरणाला ओळखले जात होते. विद्युत पद्धतीचे हे उपकरण असून त्याद्वारे वनस्पतींची वाढ कशी होत जाते ह्याचे अचूक मोजमाप डॉ.बोस यांना करता आले. वनस्पती या सजीव असतात हे आपले संशोधन डॉ. जगदीशचंद्र बोस ह्यांनी जगात प्रथमच सिद्ध केले.

वनस्पतींना वाचा नसली तरी प्रत्येक प्रश्नास त्या उत्तरे देऊ शकतात, हे त्यांनी ‘क्रेसोग्राफ’ या उपकरणाद्वारे दाखवून दिले. इतकेच नव्हे तर वनस्पतींच्या अतिसूक्ष्म हालचालीसुद्धा ह्या उपकरणामुळे दाखवता येतात हे सप्रमाण सिद्ध केले. दिवसा वनस्पती ताज्यातवान्या दिसतात आणि संध्याकाळी त्यांची चलनवलन प्रक्रिया बंद होऊन त्या मलूल बनतात, हीच वनस्पतींची झोपायची अवस्था असते.

पुढे डॉ. बोस यांनी असेही मत मांडले की प्राण्यांची नाडी हृदयाच्या

अनुरोधाने चालते तर वनस्पतींची नाडी प्रकाशाच्या रोखाने चालते. ह्याच नाडीच्या साहाय्याने अन्नाची ने आण, निरुपयोगी वस्तूंचा त्याग हे रोजचे व्यापार वनस्पती पार पाडतात. डॉ. बोस यांनी **Oscillating Recorder** ह्या उपकरणाच्या साहाय्याने ही प्रक्रिया दाखवून दिली होती.

प्रकाशामुळे वनस्पतींवर घडणाऱ्या रासायनिक परिणामांना प्रकाश संकलन म्हणजे **'Photo Synthesis'** असे ओळखतात. ह्याचे मोजमाप करण्याकरिता डॉ. जगदीशचंद्रांनी १९२२ साली **'Photosynthesis Recorder'** उपकरण तयार केले. तसेच वनस्पतींच्या सूक्ष्म संवेदना जाणण्याकरिता त्यांनी **'Resonant Recorder'** ही तयार केला. ते असं म्हणाले की मुक्या वनस्पतींना ह्या यंत्राच्या मदतीने मी बोलायला शिकवले आहे. जणू मी त्यांना स्वतःचा इतिहास सांगण्यास समर्थ केले आहे. केवढा हा आत्मविश्वास!!!

भारतामध्ये विज्ञान संशोधन केंद्र असावे अशी डॉ. बोस यांची फार इच्छा होती. नव्हे ते त्यांचे स्वप्नच होते! विशेषतः त्यांनी वनस्पतींमध्ये सजीवता असल्याचा शोध लावल्यानंतर डॉ. बोस ह्यांना लोकांनी संशोधन इमारत आणि प्रयोगशाळा उभारण्यासाठी भरघोस देणग्या दिल्या. त्यामुळे १९३० च्या नोव्हेंबर महिन्यात कलकत्ता येथे विज्ञानमंदिराची स्थापना केली गेली. त्यावेळी इमारतीच्या अनावरण प्रसंगी बसवलेल्या शिलालेखावर डॉ. जगदीशचंद्र यांनी स्वतः रचलेले वचन कोरले आहे, ते पुढीलप्रमाणे...

‘भारतेवर गौरव-ए-जगतेर
कल्याण कामनार, देवचरणे निवेदन करिलाम!’

अर्थात- “भारताच्या गौरवासाठी आणि जगाचे कल्याण करण्यासाठी हे विज्ञानमंदिर ईश्वरचरणी अर्पण केले आहे.”

अणूरेणूपासून सूर्यमालेपर्यंत सर्व ठिकाणी एक तत्व भरलेले आहे अशी त्यांच्या विचारांची धारणा होती.

दि. २७ नोव्हेंबर १९३७ रोजी कलकत्त्यापासून ३५० कि.मी. अंतरावर असलेल्या आसाम मधील गिरिदिह ह्या गावी त्यांचे हृदयविकाराने निधन झाले आणि भारताचा गौरव जगभरात सर्वदूर पसरविणारा हा महान शास्त्रज्ञ काळाच्या पडद्याआड जाऊन दिगंतात किर्तीरूपाने अजरामर झाला.

साद देती गिरीशिखरे –
– शिवशाहीतील दुर्गदर्शन – भाग : ३
–श्री. अभिजीत बापट–

छत्रपति शिवाजी महाराजांनी ज्या गडकोटांच्या, किल्ल्यांच्या आधारेने हिंदवी स्वराज्याची , हिंदुपदपातशाहीची मुहुर्तमेढ रोवली असे किल्ले ब्रिटीशांच्या काळात एक एक करून खंडहर बनविले गेले जेणे करून पुन्हा त्या गौरवशाली वारसाची ओळखही पुसली जावी. परंतु महाराष्ट्रातीलच नव्हे तर उभ्या हिंदुस्थानातील गिरीप्रेमी , अभ्यासक या किल्ल्यांवर वारंवार जाऊन त्या उज्वल परंपरेला उजाळा देत असतात. अश्या गिरीप्रेमींसाठी महाराष्ट्रातील किल्ल्यांवर कसे जावे याची माहिती देण्याचा एक अल्प प्रयत्न.

महाराष्ट्रात आज एकूण चार प्रकारचे ३७८ गडकोट किल्ले आढळतात.

१) गिरीदुर्ग २) जलदुर्ग ३) भूदुर्ग ४) मिश्रदुर्ग .

त्यातील काही पुढील प्रमाणे.

**२१) दुर्ग : श्री मनरंजन कोट (रेवसची गढी)
 व श्रीवर्धन (मांडवी गढी) (मिश्रदुर्ग)**

जवळचे ठिकाण : रेवस

जिल्हा : रायगड

जाण्याचा मार्ग : धरमतर खाडीच्या दक्षिणेला शिवरायांनी रेवस जवळ रेवस खाडीच्या तोंडावर बुरुज बांधला. नाव मनरंजन.

ही गढी बांधतानाच जवळील 'मांडवे' येथील बंदर पाहून श्रीवर्धनगड बांधला. सध्या श्रीवर्धनगडावर इंग्रज राजवटीतील निरीक्षण मनोरा तेवढा बाकी आहे.

२२) दुर्ग : श्री थळ, खांदेरी व उंदेरी (जलदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : थळ

जवळचे ठिकाण : श्रीबाग (अलीबाग)
 जिल्हा : रायगड
 जाण्याचा मार्ग : श्रीबाग (अलीबाग) हे रायगड जिल्ह्याचे मुख्य ठिकाण आहे.
 इथून थळला जाण्यासाठी वाहनांची चांगली सोय आहे.
 थळ दुर्गाच्या समोर समुद्रात खांदेरी-उंदेरी आणि मुंबईकर इंग्रजांच्या भाषेत
 हेंद्री-केंद्री हे दोन जलदुर्ग आहेत.

२३) दुर्ग : श्री कुलाबा, सर्जेकोट (जलदुर्ग) व हिराकोट (भुईकोट)

जवळचे ठिकाण : श्रीबाग (अलीबाग)
 जिल्हा : रायगड
 जाण्याचा मार्ग : श्रीबाग (अलीबाग) च्या समुद्रतीरावर उभे राहील्यास समोर
 समुद्रात एक लांबलचक पसरलेला कुलाबा किल्ला दिसतो. त्याच्या पूर्वेकडे
 थोडा सुटलेला किल्ला म्हणजे सर्जेकोट.

२४) दुर्ग : श्री रेवदंडा, कोर्लई, राजकोट आणि आगरकोट (मिश्रदुर्ग)

जवळचे ठिकाण : चौल
 जिल्हा : रायगड
 जाण्याचा मार्ग : कुंडलिका नदी जिथे समुद्राल मिळते, त्याच्या उत्तरेस
 खाडीच्या मुखावर रेवदंडा किल्ला उभा आहे. सध्या यामध्ये रेवदंडा शहर
 वसलेले आहे.
 चौल जवळील राजकोट, आगरकोट हे किल्ले आज विस्मृतीत गेले आहेत.

कुंडलिका नदी जिथे समुद्राल मिळते, त्याच्या उत्तरेस रेवदंडा तर दक्षिणेस कोर्लई हा दुर्ग आहे. चौल या रायगड जिल्ह्यातील तालुक्याच्या ठिकाणापासून ४-५ कि. मी. अंतरावर कोर्लई हा दुर्ग आहे.

२५) दुर्ग : श्री सामराजगड, (मिश्रदुर्ग) जंजिरा आणि पद्मदुर्ग (जलदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : एकदरा
जवळचे ठिकाण : मुरुड
जिल्हा : रायगड
जाण्याचा मार्ग : मुरुडहून राजापुरी बंदरावर जाताना पूल ओलांडल्यावर उजव्या हातास एक तेकदी दिसते. पायथ्याशी "एकदरा" गाव आहे. याच टेकडीवर सामराजगड उर्फ दंडाराजपुरी हा दुर्ग आहे.

जंजिऱ्यापासून जवळच चारी बाजूनी समुद्राने वेढलेले 'कांसा' नावाचे बेट होते. त्यावर राजांनी पद्मदुर्गाची उभारणी केली. सहसा या दुर्गावर जाण्यासाठी होड्या तयार होत नाहीत.

२६) दुर्ग : श्री मदगड (गिरीदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : वांजले
जवळचे ठिकाण : बोर्ली
जिल्हा : रायगड
जाण्याचा मार्ग : बोर्ली पंचायतन या गावाच्या पूर्वेस ८-१० कि. मी. अंतरावर मदगड आहे. वांजले या गडाच्या निम्म्या उंचीवरील गावापर्यंत पक्का गाडी रस्ता आहे. येथून गडावर जाणारी वाट जंगलामधून जाते. शिवाय या भागात बिबट्यांचा वावर आहे. त्यामुळे गावातून कुणालातरी सोबत घ्यावे.

बोर्लीहून जवळ २-३ कि.मी. अंतरावर 'दिवे आगर' हे सुवर्ण गणेशाचे प्रसिद्ध ठिकाण आहे.

२७)दुर्ग : श्री कर्नाळा (गिरीदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : कर्नाळा
 जवळचे ठिकाण : पनवेल, पेण
 जिल्हा : रायगड
 उंची : १५३८ फूट
 जवळचे दुर्ग : सांकशी, माणिकगड
 जाण्याचा मार्ग : कर्नाळा हे ठिकाण पक्षी अभयारण्यासाठी प्रसिद्ध आहे. गोवा-मुंबई महामार्गावर पेण पासून १५-१६ कि.मी. वर कर्नाळाथांबा येतो. त्याच्या उजव्या हातास कर्नाळा दुर्ग आपल्या अंगठ्यासारख्या सुळक्यामुळे लक्ष वेधून घेतो. कर्नाळा थांब्यावरून गडावर जाण्यासाठी प्रशस्त वाट आहे. कर्णाई देवीच्या मंदीरावरून या गडाला 'कर्नाळा' हे नाव पडले. इथून थोड्या अंतरावर आद्यक्रांतीकारक वासुदेव बळवंत फडके यांचे "शिरढोण" हे गाव आहे.

२८)दुर्ग : श्री घोसाळगड (गिरीदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : घोसाळगाव
 जवळचे ठिकाण : रोहा
 जिल्हा : रायगड
 उंची : १२२२ फूट
 जवळचे दुर्ग : तळागड
 जाण्याचा मार्ग : रायगड जिल्ह्यातील तळा-रोहा मार्गावर रोह्यापसून घोसाळगड १० कि.मी. अंतरावर असून बसची सोय आहे. घोसाळगावातून नव्याने बांधलेल्या पायऱ्यांवरून गडावर जाण्यासाठी मार्ग आहे.

२९)दुर्ग : श्री तळागड (गिरीदुर्ग)

पायथ्याचे गाव : तळेगाव
जवळचे ठिकाण : रोहा, इंदापूर
जिल्हा : रायगड
उंची : १००० फूट
जवळचे दुर्ग : घोसाळगड
जाण्याचा मार्ग : मुंबई-गोवा महामार्गावर महाड-माणगावच्या पुढे इंदापूर आहे. इंदापूरहून अंदाजे १५ कि.मी. अंतरावर तळागड आहे. तळेगावातून गडावर जाण्यासाठी प्रशस्त वाट आहे.
तळागडहून मांदाडला जाताना १० कि.मी. अंतरावर कुडालेणी आहेत. महोबा टेकडीवरील ही लेणी इ.स.पूर्व १ ते इ.स. ६ वे शतक या काळात कोरण्यात आली आहेत.

३०)दुर्ग : श्री मंगळगड (गिरीदुर्ग) उर्फ कांगोरी

पायथ्याचे गाव : पिंपळवाडी, दुधाणेवाडी(उत्तरेस) व वडघर(दक्षिणेस)
जवळचे ठिकाण : महाड, पोलादपूर
जिल्हा : रायगड
उंची : २४६५ फूट
जवळचे दुर्ग : रायरेश्वर
जाण्याचा मार्ग : महाडहून दुधाणेवाडी, पिंपळवाडीपर्यंत बस आहे. किंवा भोर मार्गे वरंधा घाट उतरल्यावर डावीकडे पिंपळवाडीकडे जाणारी वाट आहे. किंवा पोलादपूरहून वडघरला येऊन गड गाठता येतो.
तसेच रायरेश्वराहून अस्वल खिंडीमार्गे कोकणात वडघर या गावी उतरता येते. पण ही वाट थोडी अडचणीची असल्याने वाटाड्या घेणे सोयीचे ठरते.

(क्रमशः)

गुरु पौर्णिमा की एटीकेटी

--श्री. परेश देवळणकर --

दिनांक ७जुलै २००९ , आषाढ शुद्ध पौर्णिमा या दिवशी सर्व भारतभर साजरी झाली "गुरु पौर्णिमा-व्यासपौर्णिमा". सर्व वृत्तपत्रातून , सामाजिक , सांस्कृतिक काम करणा-या संघटनांच्या कार्यक्रमातून हा विषय वाचनात आला , ऐकण्यात आला आणि अवघ्या काहीच दिवसात महाराष्ट्रात १० वी - १२ वी ला दिल्या गेलेल्या एटीकेटीचा सुद्धा !

गुरुपौर्णिमा म्हटल्यावर खरंतर आपल्याला आपले शालेय जीवन स्वाभाविक पणे डोळ्यासमोर उभे राहते.गणितासारखा आवडता किंवा नावडता विषय सक्तिने किंवा सोपे पणाने शिकवणारे आपले गुरुजन,इतिहासासारखा विषय गोष्टीरूपाने सांगणारे, भूगोल धड्यात नाहीतर आपल्या आजूबाजूला घडणा-या गोष्टीतून उलगडणारे आपले मार्गदर्शक गुरुजन ! जुने शाळेतील मित्र भेटले म्हणजे अमका काय करतो रे आता काही संपर्क आहे का तुझा , फ़ोन नं, इ-मेल इत्यादि. शाळेच्या मित्रांना स्वाभाविक पणे भेटण्याची ओढ असतेच आणि या प्रत्येक भेटीत आपण आपल्या गुरुजनांचा उल्लेख नेहमीच करत असतो.

गुरुपौर्णिमेला दुसरे नाव म्हणजे व्यासपौर्णिमा. जगतमहर्षि व्यास यांच्या नावाने हा दिवस सर्व जगभरात मान्यता पावलेला आहे.इंटरनेटवर जरी आपण महाभारताचा कालखंड बघितला , कोणतेही इतिहासतज्ञ सर्वसाधारणपणे जे कालखंड सांगतील त्यामध्ये फ़ारसा फ़रक आढळणार नाही. एकूणच काय तर हे जगन्मान्य आहे की महर्षि व्यास हे सर्व गोष्टींचे , विज्ञानाचे गुरु आहेत.

पूर्वीच्या काळी गुरुगृही राहून किमान १२ वर्षे अभ्यास करून शिष्य आपल्या घरी परतत असे. याला गुरुकुल पद्धत असे म्हटले जाते. गुरुने सांगितलेली सर्व कामे हा शिष्य आवडीने करत असे.आश्रमाची झाडलोटा स्वच्छता, पाणी भरणे, लाकडे तोडून आणणे इत्यादी. यामध्ये 'मी राजपुत्र- मी हे काम करणार नाही ,

माझ्या योग्यतेचे हे काम नाही' अशी कोणतीच भावना नसे.

आजची शिक्षणपद्धती तर पूर्णपणे वेगळी आहे. आपण सर्वजण ती जाणता, पण ती योग्य आहे का अयोग्य ? आजचा विद्यार्थी ज्ञानार्थी की परिक्षार्थी ? तांत्रिक शिक्षण शालेय पद्धतीत हवे की नको ? यावर आपण स्वतः कधीतरी विचार केला असेल ! काहीनी तर निबंधही लिहिले असतील आणि मराठीच्या पेपरमध्ये चांगले गुण ही मिळवले असतील.

परंतु शालेय जीवनात यापूर्वी आपण कधीही न ऐकलेला विषय म्हणजे एटीकेटी

सरकारी कामकाजापुढे कोण काय करणार ? शिक्षण की शिक्षणाचा बाजार ? व्यावसायिक अभ्यासक्रम की अभ्यासक्रमाचा व्यवसाय ? हाच प्रश्न पडावा अशी परिस्थिती मोद्याप्रमाणावर तयार होत आहे.

आजपर्यंत आपण ज्याला आपल्या आयुष्यातील टप्पे (१०वी, १२ वी) म्हणतो, खरंतर आता त्याचे तितकेसे महत्व उरणार आहे का ? १० वी ला आमच्या राजूला ७० % गुण पडले हे सांगताना आईवडिलांच्या चेहऱ्यावरचा आनंद याचे मोजमाप करणे खरंच शक्य आहे का ? की आमचा राजू २ विषयात एटीकेटी मिळवून पुढच्या वर्गात ढकलला गेला याचा आनंद मानणार ? (म्हणजे ६ पैकी ४ विषयात पास झालास तरी चालेल !)

आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यात आपली काही ध्येये असतात काही काही मैलाचे दगड ठरवले जातात. शालेय जीवनात १० वी हा महत्वपूर्ण टप्पा असतो. १०-१२ लाख विद्यार्थ्यांमधून २-३ लाख विद्यार्थी नापास होतात. या नापास विद्यार्थ्यांची काळजी सरकारला आहे पण आज जे विद्यार्थी पास झाले आहेत त्यांना त्याप्रमाणात नोकरी व्यवसायाची साधने उपलब्ध आहेत का ? हा विचार सरकार कोठेच करताना दिसत

नाही. किंबहुना या योजना केवळ कागदावरच असतात असे आपण नेहमीच बघतो. कोणताही निर्णय सरकार अनेक सर्व्हे किंवा काही समित्या स्थापून करत असते. त्यामुळे तो किती योग्य किंवा अयोग्य हे ठरविणे आपलेच काम आहे. सरकार आपणच मतदानाद्वारे निवडून देतो.

आपण सर्व सूत्र वाचक आहात . याचा योग्य बोध घ्याल ही अपेक्षा.
!

=====

१० वी १२ वी ला एटीकेटी हा निर्णय जाहीर झाल्यापासून अनेक शिक्षणतज्ञांनी उलटसुलट मते दिली.
या निर्णयाचे समर्थन करणारे काही जण म्हणतात
१)या निर्णयामुळे परीक्षेला बसणा-या मुलांवरील अपेक्षांचे ओझे कमी व्हायला मदत होईल.
२)खेडोपाडी जिथे सुविधा उपलब्ध नाहीत तिथल्या मुलांना दिलासा मिळेल.
३)निकालानंतर होणा-या आत्महत्यांच्या प्रमाणात कदाचित घट होईल.
४)मुलांचे वर्ष वाया जाणार नाही.

तर या निर्णयाला विरोध असणारे शिक्षणतज्ञ याला कडाडून विरोध करताना दिसतात.

त्यांच्यामते ...

१)१० वी ची परीक्षा ही जगभरात मान्य आहे. माध्यमिक शिक्षणाचा शेवटचा टप्पा , एक किमान पात्रता असण्याचा दाखला असे त्याचे स्वरूप आहे. म्हणजे माध्यमिक शिक्षण घेऊन पास होणा-या विद्यार्थी-विद्यार्थिनी कडे महाविद्यालयात जाण्यापूर्वी लागणा-या विषयांचे किमान ज्ञान आहे याची ती खात्री देणे आहे.
२)हा सरकारी निर्णय "लोक लूभावन" आहे . केवळ विद्यार्थ्यांसमोर

एक मृगजळ उभे करणे आहे.कच्चा पाया घेऊनच तो विद्यार्थी पुढचे विषय शिकायला जाणार आहे.

३)शिक्षणपद्धतीत अमूलाग्र बदल करण्या ऐवजी,शैक्षणिक सोयी सुविधा पुरवण्यात कमी पडलेले सरकार स्वतःचे अपयश झाकण्यासाठी 'सर्वांना पास तर करून टाका - पुढचे पुढे पाहू' अशी भूमिका घेत आहे.

४)शिक्षणाची ठरवलेली पातळी घसरेल , आणि आंतरराष्ट्रीय बाजारात आपल्या विद्यार्थ्यांना असलेली मागणी , यावर नक्की वाईट परिणाम होईल.

५)एका परिक्षेतील अपयशाने घाबरून जर विद्यार्थी आत्महत्या करणार असतील तर ते पुढच्या आयुष्यातील आव्हाने कशी पेलणार ?तसेच असेल तर परिक्षाच घेणे बंद करून टाकण्यात यावे.विद्यार्थ्यांना गरज आहे मानसिक आधाराची , मानसोपचाराच्या सल्ल्याची ! त्यांना गरज आहे उत्तम शैक्षणिक दर्जाची , शालेय सुविधांची, उत्तम शिक्षकांची , पुस्तकांची , अभ्यासक्रमाची .

६)घोकंपट्टी करून ते कागदावर उतरविण्याची क्षमता - ही परिक्षांची पद्धती बदलण्याची गरज आहे.

हा निर्णय नक्कीच घाई गडबडीत घेतलेला निर्णय आहे. आणि याचे दूरगामी परिणाम झाल्याशिवाय राहणार नाहीत असे वाटते.

-- संपादक

क्या हम बुलबुले हैं???

--श्री. ॐकार नेने--

अखंड हिंदुस्थानाची फ़ाळणी झाल्या नंतर हिंदुस्थानातून एक गीतकार इक्बाल महंमद हा पाकिस्तानात निघून गेला.पूर्वी या अभाग्याने एक गीत लिहिलेले होते जे फ़ाळणीनंतर स्वतःला धर्मनिरपेक्ष म्हणवण्यात धन्य मानणा-यांनी डोक्यावर घेतले. ते गीत होते

"सारे जहाँसें अच्छा । हिंदोस्ताँ हँमारा ।
हम बुलबुले हैं इसकी । ये गुलसिताँ हँमारा ॥ "

हे गीत लिहिणारा मात्र खराच बुलबुल होता जो फ़ाळणीनंतर पाकिस्तानात उडून गेला.मग त्याला तो "सारे जहाँसें अच्छा" असा हिंदुस्थान परका व उपरा वाटू लागला.

दुर्दैव हे की आमच्या हिंदूपिढीला बालपणापासूनच दूरचित्रवाणी आणि आकाशवाणीच्या माध्यमातून या गीताचे डोस बाळकडू पाजल्यासारखे दिले गेल.यामध्ये समस्त हिंदुस्थानवासियांना "बुलबुल" या भिकार पक्षाची उपमा दिली गेली. बुलबुल हे कश्याचे प्रतिक आहे हे मी वेगळे सांगायला नको.हिंदी चित्रपटातील भिकार गाणी काढलीत तर बुलबुल हे कश्याचे प्रतिक आहे हे आपल्या झटकन लक्षात येईल.

आम्ही बुलबुल आहोत आय ? जगाला ठाऊक आहे की हिंदू जाती ही एका महान संस्कृतीची आणि दिव्यात्मांची उत्तराधिकारी आहे.ही रामसंस्कृती,कृष्णसंस्कृती, भरत,भगीरथ,विक्रमादित्य,दधिची,विश्वामित्र,परशुराम,आदीशंकराचार्य, ज्ञानेश्वर, तुकाराम,रामदास,महाराणा प्रताप,छत्रपति शिवाजी महाराज , स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्यासारख्या असंख्य दिव्य विभूतींनी ज्या भारत देशात जन्म घेतला त्या भारतदेशातील आम्ही सर्व , एका उज्वल परंपरेचे उत्तराधिकारी – बुलबुले

आहोत का ? लाज वाटत नाही का असे उच्चारायला ?

खुशाल शाळेत शिकवले जाते, फ़ार पूर्वीपासून जेव्हा भारतवर्षातून सोन्याचा धूर निघत होता, तेव्हा जगभरातील चोरटे , बलात्कारी , लफ़ंगे भारतमातेला "सोनेकी चिडियां" म्हणून संबोधत होते.परमपवित्र भारत्मातेला तुम्ही सोने की चिडियां म्हणून संबोधताना आणि नव्या पिढीला हे बाळकडू पाजताना तुम्हाला संकोचाचा अनुभव आला नाही ? काय षडयंत्र आहे हे ? काय शिकवायचा प्रयत्न आहे हा आम्हाला ?

"नाभिषेको न संस्कारः सिंहस्य क्रियते वने ।

विक्रमार्जित राज्यस्य स्वयमेव मृगेन्द्रता ॥

हे नविन पिढीला शिकवायला कोणता संकोच वाटतो समजत नाही.

हे सांगणा-या विक्रमादित्याचे वंशज आहात , बुलबुल नाही तर नरकेसरी आहात, नरसिंह आहात. पराक्रमाचा डंका वाजवा.आणि आपल्या भारतमातेला अखंड शक्तिशाली बनवा.

वेदोक्त प्रकरण, लोकमान्य आणि छत्रपति -- पुष्पमित्र

कोल्हापूरचे शाहूमहाराज यांच्या कारकिर्दीत सुरुवातीलाच कार्तिकस्नानाचे वेळी राजवाड्यातच एका मूर्ख चारित्र्यहीन ब्राह्मणाने - राजोपाध्ये नव्हेत - स्वतः अंधोळ न करताच मंत्र सांगण्याचे ठरविले. यावरून वेदोक्तांचा वाद दिवाळी १९०१ च्या सुमारास निर्माण झाला. कोल्हापूरच्या ब्राह्मणांनीही या मूर्ख ब्राह्मणाच्या गाढवपणाचा निषेधच केला. पण संस्थानचे रेव्हेन्यु अधिकारी सत्यशोधक भास्करराव जाधव यांनी पुढे हा वाद निर्माण केला व वाढवला.

स्वतः शाहू राजांना वैदिक धर्म आणि स्थूल स्वरूपाची समाजरचना मान्य होती का नाही? त्यांचे एक पत्र यावर प्रकाश टाकते. कोल्हापूरच्या विद्याविलासच्या संपादकांना लिहिलेले हे पत्र,

"माझ्या मतांसंबंधी बराच गैरसमज करण्यात येत आहे, म्हणून माझे मत जनतेपुढे मांडण्याकरिता पाठवत आहे.

सत्यशोधक समाजिस्टांचा हल्ला माझेवर का? ज्याप्रमाणे ख्रिस्त, बुद्ध, थिओसफी इ. पंथांची काही तत्वे मला मान्य आहेत त्याप्रमाणे सत्यशोधक समाजाची काही तत्वे मला मान्य आहेत. मी सत्यसमाजिस्ट कधीही नव्हतो व नाही. हुबळीस ब्राह्मणेतर समाजाची बैठक झाली तेव्हा तेथील सत्यशोधक समाजाने मला पानसुपारीस बोलावले असता मी इतर संस्थांना जसा पाहुणा म्हणून जातो तसा येईल असे सांगितले. मग मला सत्यशोधक का म्हणवले जाते? मला वेद मान्य असून, मी मी वेदास चिकटून राहणारा आहे असे असता माझ्यावर हल्ले का? कळावे."

शाहू छत्रपती

मुंबई, ता. २३ मार्च २/१९२१

एवढे स्वच्छ विचार असणारा हा राजा या वेदोक्त वादात कसा फसला वा इंग्रजांच्या राजकारणाने फसून व काही लोकांच्या सल्ल्याने का वागला? लोकमान्यांची भूमिका काय होती? याचा हा इतिहास.

चिरोलचे 'दि अनरेस्ट इन इंडिया' हे लोकमान्यांवर आणि चित्पावन ब्राह्मणांवर गरळ ओकणारे पुस्तक. त्याचे मराठी भाषांतर भास्करराव जाधव, अण्णासाहेब लठ्ठे व प्रो. म.गो.डोंगरे या तिघांनी केले व ते पुस्तक स्वखर्चाने छापून शाहूमहाराजांनी फुकट वाटले. महाराजांनी सर व्हॅलेंटाईन चिरोलला पुस्तकाच्या लेखनासाठी दरबारी पाहुणा म्हणून ठेवून घेतले. कागदपत्र पुरवले, पैसा दिला. महाराजांचे ऋण चिरोलने स्वतः प्रस्तावनेतच मान्य केले आहे. मंडालेहून आल्यावर टिळकांनी चिरोलवर अब्रुनुकसानीचा दावा दाखल केला. या खटल्यात भास्करराव जाधव आणि डोंगरे चिरोल साहेबाचे साक्षिदार म्हणून उभे राहिले. टिळकांच्या वकिलांनी १९०१ ते १९०८ या काळातील केसरीचे अंक समोर ठेवून प्रश्न केला की टिळकांनी शाहू महाराजांच्या वेदोक्त अधिकाराला कोठे विरोध केला ते दाखवा. कारण या ब्राह्मणद्वेषाने प्रेरित झालेल्यांनी तसा लेखी व तोंडी प्रचार केला होता. तेव्हा या दोघांनीही टिळकांनी वेदोक्ताच्या संबंधात लोकमान्यांनी शाहूमहाराजांना कधीही विरोध केला नाही हे कबूल केले. डोंगरे म्हणाले "वेदोक्त प्रकरणात व्यक्तीशः छत्रपतिंविरुद्ध टिळकांनी लिहिल्याचे मला दाखवता येणार नाही. किंबहुना शिवाजीच्या वंशजांना वेदोक्ताचा अधिकार आहेच असे टिळक म्हणत होते असे मला वाटते."

सं.चिरोल केसचा वृत्तांत.

तरिही काही आक्रस्ताळी मंडळी टिळकांना दोष देत आहेत. याच केसमध्ये सत्यशोधक भास्कररावांची जी साक्ष झाली ती त्यांची मनोवृत्ती स्पष्ट दाखवते. जाधव म्हणाले, 'मला या वेदोक्तामध्ये काहीही अर्थ दिसत नाही. ब्राह्मण विरोधी जातात म्हणून आम्ही हा हक्क मागतो. हिंदूनाच काय पण मुसलमान व ख्रिस्ती यांनाही हा अधिकार असावा असे मला वाटते.' तेव्हा वकिलांनी प्रश्न केला की मग तुमच्या मागणीप्रमाणे मुसलमान व ख्रिश्चनांनी पण वेदोक्ताची मागणी केली असेल. त्यावर जाधवांनी उत्तर दिले, 'अद्याप त्यांनी ती मागणी

केली नाही.' जाधवांनी हे प्रकरण कसे रंगवले असेल याचा अंदाज करता येईल.

भास्करराव जाधवांची कार्यशैली

राजोपाध्ये यांची भूमिका मांडणारे पत्र पुढे देतो. हे सविस्तर पत्र ५ मे १९०२ ला पाठवले त्यावर दुसऱ्याच दिवशी महाराजांच्या खाजगी कारभाऱ्याचे उतर आले व त्यात राजोपाध्यांना बडतर्फ करून जप्तीचा हुकूम दिला.

१३ मे ला शाहू लंडनला निघाले व १५ मे ला मुंबईला बोटीत बसले. त्यांच्या पाठीमागे सत्यशोधक भास्करराव जाधव यांनी राजोपाध्ये यांची उत्पन्ने जप्त केली पण ती केवळ उपाध्येपणाशी संबंधित न करता खाजगी उत्पन्नेसुद्धा जप्त केली. एवढेच नव्हे तर या वादाशी संबंध नसलेल्या छोट्या गावातील शेकडो ब्राह्मणांच्या लहानसहान जमिनी जप्त करून त्यांना देशोधडीला लावले. ही सर्व उत्पन्ने मंदीराची व्यवस्था लावण्यास पूर्वापार या मंडळींना दान म्हणून मिळाली होती. हे सर्व ब्राह्मण परागंदा होऊन ब्रिटीश हद्दीत निघून गेले. मूळ प्रश्न केवळ क्षत्रीयत्वाचे संस्कार लोप पावल्याने छत्रपतींनी प्रायश्चित्त घेण्याचा होता.

त्यांचे क्षत्रियत्व ब्राह्मण समाजाला मान्यच होते. जाधवांनी खुनशीपणाने राजोपाध्यांवर जप्तीचा हुकूम बजावण्याची वेळ राजोपाध्यांच्या मुलाच्या लग्नघडीलाच काढली. या सत्यशोधक जाधवांनी ६ मे १९१९ ला एक व्याख्यान दिले. त्यात कुणबी वैदिक वर्ग निर्माण करू नये असे उद्गार काढले. वेदपठण करण्यातच पुरुषार्थ नाही असे म्हटल्याने छत्रपती शाहू संतापले. मग जाधवांना त्यांची सपशेल माफी मागावी लागली.

टिळकांची भूमिका

छत्रपती शाहू प्रकरणाचा फायदा घेऊन सत्यशोधक ब्राह्मण-क्षत्रिय समाज सोडून सर्वच हिंदू समाजाला, परधर्मियांनाही वेदोक्ताचा अधिकार मिळावा म्हणून

प्रचार करत होते. यासंबंधी टिळकांनी लिहिलेले शब्द :

“जातिभेद हा हिंदू समाजाच्या हाडी खिळलेला आहे...हे परंपरागत किंबहुना रचनासंगत भेदाभेद अजिबात सोडून टाकून सर्व हिंदुस्थानातील जातींचा सबगोलंकार करणे इष्ट असले तरी शेकडो वर्षे ते शक्य नाही हे कोणासहि मान्य केले पाहिजे व आम्ही आजचे प्रश्नाचा जो विचार करणार आहोत तो याच धोरणावर करणार आहोत. समाजाच्या स्थितीत जो काही पालट कोणास करावयाचा असेल तो व्यवस्थेने, बेताबेतानेच केला पाहिजे व तोही असा असला पाहिजे की त्याची उपयुक्तता लोकांच्या चटकन लक्षात येईल. हल्ली जी वेदोक्तांची चळवळ सुरू झाली आहे ती त्या प्रकारची नाही...मराठे लोकांस वेदोक्त कर्म करणे असल्यास त्यांनी ते खुशाल करावे. त्यांचा हात धरणारा या काळात कोणी राहिला नाही. पण अमक्या ब्राह्मणानेच तो आमच्या घरी केला पाहिजे असा आग्रह मात्र त्यास धरता येणार नाही...निरनिराळ्या जातितील लोकांचा सलोखा कसा व्हावा हे आम्हांस पहाणे आहे व तशा दृष्टीनेच या विषयावरील लेख आम्ही लिहिले आहेत.”

५-११-१९०१ च्या केसरीत टिळक लिहीतात,

“कोणास वेदोक्ताचा संस्कार करावयाचा असल्यास तो त्याने खुशाल करावा. उगाच जातिजातीतील तंटे वाढवण्याची आमची इच्छा नाही व या विषयावरील दोन लेखात तशा प्रकारचा मजकूरही आलेला नाही. तेव्हा नसता दोष आमच्या माथी मारून आम्हास भलत्याच वादात गोवण्याची कोणाची इच्छा असेल तर ती आमच्याकडून सफल होणार नाही...”

लोकमान्य टिळक यांना विध्वंसक सुधारक होण्यापेक्षा विधायक सुधारणावादी व्हावेसे वाटत होते हे स्वच्छ दिसते. आधी राजकीय स्वातंत्र्य का आधी सामाजिक सुधारणा हा वाद प्रसिद्ध आहेच. पण या प्रकरणात त्यांची अकारण बदनामी केली गेली.

टिळक विधायक सुधारणावादी होते. जातिभेद मोडणे त्यांना इष्ट वाटत होते पण क्रमाक्रमाने. खुद्द शाहू राजांनी तंजावर प्रकरणात मराठा समाजातील भोसले, घोरपडे, पवार, जाधव आदि केवळ १२ मराठा घराण्यांतच वेदोक्ताचा अधिकार

आहे असे सांगितले. म्हणजे खुद्द छत्रपतिंनीही सर्व मराठा समाज किंवा सर्व ब्राह्मणेतरांना वेदोक्ताचा अधिकार आहे किंवा हवा असे १९१७ पर्यंत म्हटले नव्हते. सयाजीराव महाराजांनी या प्रकरणात विधायक भूमिका घेऊन हा वाद कोल्हापूरप्रमाणे बडोदे संस्थानात माजू दिला नाही. त्यांनी १८९६ ला एका पत्रात म्हटले आहे की “मला पुराणोक्त आणि वेदोक्त यात स्वतःला काही कमी-जास्त श्रेष्ठ वाटत नाही. मात्र सामाजिक दृष्ट्या वेदोक्त श्रेष्ठ पद्धत मानली जाते. पण अशा रितीने लोक केवळ विधी आणि कर्मे यातच बुडून धर्माची तत्त्वे विसरून गेले आहेत ही खेदाची गोष्ट आहे. म्हणून मी सुधारणा हाती घेतली आहे.”

शाहू महाराजांना अंधोळ न करता पूजा सांगू पहाणाऱ्या मूर्ख ब्राह्मणाला शासन केल्यावर जे मुख्य राजोपाध्ये त्यांना दरबारातर्फे काही विचारणा झाली. त्यात त्यांना वेदोक्त पद्धतीने विधी करण्याची आपली इच्छा आहे किंवा कसे असे विचारले गेले. ते पत्र/यादि ७-१०-१९०१ ची आहे.

यावर राजोपाध्ये जे मुंबईला एका परिक्षेसाठी निघाले होते त्यांनी राजांची समक्ष भेट घेऊन परत आल्यावर शास्त्राप्रमाणे विचार करण्यासाठी बंद पडलेले वेदोक्त विधी कशा प्रकारे सुरु करता येतील याच्या विचारविनिमयासाठी स्वखर्चाने निरनिराळ्या ठिकाणचे शास्त्री बोलावतो असे सांगितले. शाहू राजांची मान्यता मिळाल्यावर ते मुंबईला निघून गेले. शंकराचार्य, काशी, वाई इ.ना स्वखर्चाने घेऊन येतो असे राजोपाध्ये यांनी राजांना लेखी कळवले होते. त्यास मूकसंमती मिळाली. राजोपाध्ये परतल्यानंतर मधल्या ८-१० दिवसांत कोणीतरी शाहू महाराजांचे कान भरले व राजोपाध्यांना काशी आदि हून शास्त्री लोकांना आणण्यास मनाई करण्यात आली. वर उल्लेखलेले पत्रही राजोपाध्यांना ७-१०-१९०१ ऐवजी १ महिना १० दिवस एवढे उशीरा म्हणजे १८-११-१९०१ ला मिळाले.

५ मे १९०२ ला राजोपाध्ये यांनी राजांना एक सविस्तर पत्र पाठवले त्याचा सारांश,

१. रा.ब.दिवाण यांस कळवले ते असे का कळवले ते समजत नाही. आपण

वस्तुस्थिती सोडून कळवले हे माझे दुर्दैव आहे...

२. सरकारवाड्यातील हव्यकव्य कृत्ये वेदोक्त वा पुराणोक्त करावयाचे काम माझे नाही तर सरकारांस जे विधि असतात ते सरकार नसताना मी करावयाचे असतात. विशेष प्रसंगी सरकार असताना मी फक्त त्यांचे सन्निद्ध असावे एवढेच माझे काम आहे. पद्धत कोणतीही असो.

३. आजपर्यंतची वहिवाट काहीही असो, येथून पुढे सर्व धार्मिक विधि वेदोक्त पद्धतीने केले जावे अशी सरकारांची इच्छा असल्यास तसे करण्यास माझी काहीही हरकत नाही.

४. मला नेहमीच्या वहिवाटीप्रमाणे सूचना मिळाली नाही म्हणून मी हजर झालो नाही. नेहमीप्रमाणेच सूचना मिळताच मी हजर झालोही. यावरून असे दिसेल की मी उपाध्यायाचे काम सोडलेले नाही.

५. काशी, नाशिक, इ. क्षेत्रांकडून निर्णय आणवले पाहिजेत. त्यास हुजुरांची मान्यता पाहिजे.

६. शास्त्राची अनुज्ञा आणल्याशिवाय हे काम केले (संस्कार लोप पावल्याने प्रायश्चित्त करून पुन्हा वेदोक्त पद्धत सुरू करण्यासंबंधी) तर माझेवर येथील ब्रह्मवंदाचा बहिष्कार पडेल. मजवर बहिष्कार पडल्यास माझी हरकत नाही, पण मीच बहिष्कृत झालो तर धार्मिक विधी करणार कोण?

७. १५ मे ला माझ्या मुलाचे लग्न बावड्याचे जहागिरदार यांचे मुलीशी ठरले आहे. ते झाले की मी शास्त्राचा निर्णय मिळवण्याच्या खटपटीला लागतो, व तसा निर्णय मिळवून मी जुलै १९०२ चे आत उत्तर देतो. एखादी वहिवाट बंद पडली कि नव्याने सुरू करताना शास्त्राचा निर्णय आणवण्याचा पूर्वापार चालत आलेला नियम आहे. तो याबाबत सोडून एकदम वेदोक्त पद्धतीने धार्मिक कृत्ये करण्याचा प्रारंभ केला गेला. यामुळे हे प्रकरण या थरावर आले हे माझे दुर्दैव आहे.

८. सरकारांच्या परंपरागत उपाध्येपणावरून मला दूर का करण्यात येऊ नये असा प्रश्न प्रस्तुत यादित मला विचारला आहे. या प्रश्नाला सध्या एवढेच उत्तर देतो की शास्त्रास व परंपरागत चालत आलेल्या वहिवाटीस अनुसरून मी आपले काम करण्यास सिद्ध आहे तोपर्यंत हा प्रश्नच उद्भवत नाही.

पण यावर लगेच ६ मे ला 'तुमचे उत्तर समाधानकारक नाही असे उतार आले व लगेच जप्तीचा हुकुम काढला जाऊन राजोपाध्येंना काढून टाकण्यात

आले. जोडीला त्यांच्यावर राजद्रोह व क्षत्रियत्वाचा वाद उकरून काढला असा खोटाच आरोप केला गेला. वास्तविक राजोपाध्ये यांनी उत्तर दिले त्यात हुजुरांचे घराणे क्षत्रिय का शूद्र याचा प्रश्नच उद्भवत नाही असे लिहिले होते.

मध्ये ३०-३५ वर्षांच्या काळात अज्ञान छत्रपतिंच्या मुंजीही झाल्या नव्हत्या. कारण सर्व कारभार इंग्रजांच्या ताब्यात होता. पण स्वतः शाहु महाराज छत्रपति झाल्यावर याच राजोपाध्यांनी शाहूंना गायत्री मंत्र दिला होता आणि हे स्वतः महाराजांनीच एक हुकुमात मान्य केले होते. पुढे महाराज श्रावणीही करित असत. जो श्रावणी करतो त्याला वेदोक्ताचाही अधिकार असतोच असतो, हे जो धर्मशास्त्र जाणतो त्यालाच कळेल. महाराजांसाठीचे सर्व श्रावणीचे विधी स्वतः राजोपाध्येच करत. या श्रावण्या जुन्या राजवाड्यात भवानी देवीसमोर होत व १६ कायदेकरी म्हणजे धर्मपंडीतही आपल्या श्रावण्या महाराजांच्या उपस्थितीतच करत.

याचा अर्थच असा होता कि, राजोपाध्ये व अन्य पंडीतांना राजांच्या क्षत्रियत्वाची किंवा वेदोक्तांच्या अधिकाराची कधीही शंका नव्हती. 'मधल्या काळात ४० वर्षे संस्कार लोप पावला होता. तो प्रायश्चित्ताशिवाय सुरु करणे हे अशास्त्रीय' एवढेच राजोपाध्ये व ब्रह्मवंदाचे म्हणणे होते आणि ते शास्त्राला धरूनच होते.

१९१२ ला तंजावरच्या वारसा हक्काबद्दल वाद निघाला असता शाहू राजांनी अर्ज केला. एकूण २४ हक्कदार होते. या खटल्यात खालच्या कोर्टाने तंजावर वंश हा धर्मशास्त्र दृष्ट्या संस्कार न केला गेल्याने (लग्न, मुंज सारखे) शूद्र ठरवला व धर्मशास्त्र दृष्ट्या धर्मपत्नी नसलेल्या व्यक्तिचा अधिकार मान्य केला. यावर शाहू राजांनी अपील केले व आपल्या घरात कित्येक वर्षे वेदोक्त विधी बंद होते म्हणून आपणही शूद्र आहोत असा मुद्दा मांडला. मद्रास हायकोर्टातून निकाल आला. कोल्हापूरचे वेदोक्त प्रकरणही हायकोर्टात निघाले. ब्राह्मण ज्या पद्धतीने विधी करतात तोच महाराजांना हवा होता. शककर्त्या शिवरायांचाही तसा आग्रह नव्हता. क्षत्रियांस उचित असे विधी गागाभट्टांनी ठरवले, त्याप्रमाणे विधी होत. त्यास व

प्रायश्चित्तास कोल्हापूरचे महाराज तयार होते तर वाद तेव्हाच मिटला असता.

“तेव्हा क्षत्रिय सांभाळणे हे मुख्यतः यजमानांच्याच हाती आहे.

कोल्हापूरच्या महाराजांनी त्यात चूक करून पुन्हा उपाध्यायाला आपल्या म्हणण्याप्रमाणे वाकविण्यासाठी कामावरून काढून टाकले व जप्ती आणण्याचा अन्याय केला” असा अप्रत्यक्ष शेर मद्रास हायकोर्टाने मारला. शिवरायांप्रमाणे प्रायश्चित्त घेऊन वेदोक्त विधी सुरू करावेत. काही काळ विधी केले नाहीत म्हणून त्यांचे क्षत्रियत्व रद्द होत नाही व ते शूद्रही ठरत नाहीत असे कोर्टाने सूचित केले.

मद्रास हायकोर्टाचा निकाल सुमारे २२५ पानांचा असून तो इंडियन लॉ रिपोर्टरच्या मद्रासच्या १९२५ च्या vol x L VIII मध्ये दिलेला आहे.

सर्वात गंमत ही की क्षत्रियत्वासाठी भांडणाऱ्या महाराजांनी ब्राह्मणांप्रमाणे वेदोक्त विधी सुरू केले. ते अद्याप तसेच चालू आहेत.

हायकोर्टात मध्ये काही काळ मुंजी वगैरे वेदोक्त विधी झाले नव्हते असे पुराव्यातून निष्पन्न झाले. त्यामुळे कोल्हापूर घराणे क्षत्रिय की शूद्र याचा निर्णय देऊ नये अशी विनंती राजांतर्फे करण्यात आली. तशी नोंद निकालात स्पष्टपणे करण्यात आली आहे.

महाराजांच्या मृत्यूनंतर धर्मविधींपुरते छत्रपती ब्राह्मण पद्धतीने वेदोक्त करतात व त्यापुरते ते ब्राह्मण झालेत आणि त्यांनी सुरू केलेले हे ब्राह्मण पद्धतीचे विधी मराठा पुरोहित करतात.

१९१८ ला युवराजांचे लग्न सयाजीरावांच्या नातीशी ठरले. त्यांनी आवश्यक असलेले प्रायश्चित्त घ्यावे असे सुचवले. ७५ वर्षांनी कोल्हापूरच्या औरस वारसाचा विवाह होणार तेव्हा परंपरेप्रमाणे पहिले केळवण राजोपाध्ये यांचे व्हावयाचे. त्याप्रमाणे राजोपाध्येंना राजांचा निरोप गेला. पण राजोपाध्ये यांनी मी आता राजोपाध्ये नसल्याने ते शक्य नाही असे कळवले. तेव्हा राजे स्वतः त्यांना भेटले. शेवटी केळवणही झाले. रीतसर प्रायश्चित्तही राजांनी घेतले. राजोपाध्येंच्या व त्यांच्या मुलाच्या देखरेखीखाली सर्व विधी कोल्हापूर व बडोदे येथे झाले. १६ कायदेकारी ब्राह्मणांपैकी एकाने आपले जप्त उत्पन्न सोडावे

म्हणून अर्ज केला, तो मान्य झाला. सर्वांची उत्पन्ने सोडण्याचे मान्य करून छत्रपतींनी आपल्या मनाचा थोरपणा दाखवला. मात्र राजोपाध्ये आणि अन्य ब्राह्मणांनी आमची चूक नसता आम्ही अर्ज का करावा अशी भूमिका घेतली व अर्ज केले नाहीत. पुढे महाराजही ही गोष्ट विसरले व कोणाचीही उत्पन्ने सुटली नाहीत.

केसरीचा राजोपाध्येंना सल्ला काय होता?

“...कोल्हापूर येथले राजोपाध्ये यांच्या मूळ सनदा कशा आहेत ते आम्हाला बरोबर माहित नाही. राजोपाध्ये यांना आमची सूचना आहे की महाराज परत आल्यावर त्यांचे पुढे हे प्रकरण पुन्हा मांडावे व निस्पृह रितीने त्यांची समजूत काढण्याची खटपट करावी. ते नच जुळले तर प्रकरण इंग्रज सरकारकडे न्यावे. दिवाणी किंवा फौजदारी हक्क देणे ही राजांच्या खुषीतील गोष्ट आहे. पण वहिवाटीप्रमाणे उपाध्येपण करण्यास तयार असता इनाम गाव काढून घेणे महाराजांच्या खुषीतील अधिकारातील गोष्ट नाही.”

राजोपाध्ये हे नामदार गोखले यांचे वर्गमित्र असूनही राजकीय दृष्ट्या टिळक पक्षीय नव्हते. टिळकांचा त्यांच्याशी कोणताही संबंध नव्हता. केवळ जी माहिती उपलब्ध होत असे त्यातून टिळकांनी भूमिका मांडली. त्यात विधायक, सुधारक आणि न्यायाची बूज राखणे एवढाच आधार होता.

इंग्रजांची भूमिका...

परंतु राजोपाध्यांनी टिळकांची सूचना न मानता छत्रपती येण्याअगोदरच राजांनी लंडनला जाण्यापूर्वी नेमलेल्या संस्थानच्या काळजीवाहू कौन्सिलकडे जप्तीच्या फेरविचारासाठी अर्ज केला. कौन्सिलने तो फेटाळला. त्यावर राजोपाध्यांनी तो संस्थानच्याच पोलिटिकल एजंट कडे अपील केले. एजंट ने महाराजांच्या अखत्यारीतील विषय म्हणून नाकारले.

शेवटी राजोपाध्ये यांनी मुंबईच्या गव्हर्नरकडे अर्ज केला. त्यावेळी लॉर्ड नॉर्थकोट हा गव्हर्नर होता. त्याने प्रथम राजोपाध्ये यांच्या बाजूने निकाल दिला.

तेव्हाच्यात शाहू राजे लंडनहून परतले व त्यांनी गव्हर्नरची भेट घेऊन हा निकाल फिरवायला लावला. हा निकाल महाराजांच्या हुशारीमुळे फिरला असे त्यांचे पहिले चरित्रकार कोल्हापूरचे दिवाण लठ्ठे यांनी 'शाहू मेमॉयर्स' भाग १ पृ. २०८ वर दिलेल्या टिपात म्हटले आहे.

यानंतर राजोपाध्ये यांनी व्हाईसरॉय लॉर्ड कर्झन कडे अर्ज केला. पण २-३ वर्षे फ्रेजरने तो दाबून ठेवला. ५-०१-१९०५ ला नामदार गोखले यांच्या सांगण्यावरून उपाध्यायांनी पुन्हा अर्ज पाठवला. तेव्हा सर्वच कागदपत्रे मागवली गेली. त्यावर फ्रेजरने एक टिपण करून पाठवले. त्यावरून इंग्रजांनी जातीय वाद वाढवणे, कर्झनविरुद्ध फाळणीविरुद्ध टिळकपक्षीयांनी उठवलेल्या रानाला खीळ घालणे व फोडा आणि झोडा या कुटील राजकारणाचा डाव खेळणे कसे साध्य केले ते दिसले.

या टिपणाच्या सुरुवातीला आलेल्या वाक्यांचा भावार्थ-

“मी या केसचा विचार करताना माझे एकेकाळचे पाल्य म्हणून शाहू छत्रपतींकडे ओढा असल्याने त्यांचा पक्षपाती म्हणून विचार करत आहे हे कबूल करतो.”

याच टिपणात फ्रेजर म्हणतो,

“सनदेच्या अर्थासंबंधी शंका असेल तर मला वाटते की राजकारणाच्या दृष्टीने आपण याचा विचार केला पाहिजे. जर राजोपाध्येला पूर्ण चेचला नाही तर सरकारची इभ्रत जाईल आणि महाराजांचा पराभव होईल.”

अशा प्रकारे हा न्यायाचा प्रश्न न राहता इभ्रत व राजकारण यांचा प्रश्न झाला. ब्राह्मणद्वेषे सत्यशोधक आणि फोडा आणि झोडा अशा राजकारणपटू इंग्रजांची युती झाली.

राजोपाध्ये कर्झनला पाठवलेल्या पत्रात म्हणतात, “वेदोक्ताची चळवळ या नावाने काही उपद्व्यापी लोक समाजात विसरल्या गेलेल्या जातीय तेढी पुन्हा

पेटवून स्वतःचा फायदा होतो का ते पहात आहेत. लावालाव्या करून, चुकीचे अर्थ सांगून छत्रपतींचे मन कलुषित केले गेले आहे. राजांविषयी आदर राखून मी सांगू इच्छितो की याने अन्यायकारक सामाजिक बिघाड झाला आहे.”

“राजोपाध्यांनी महाराजांना शूद्र म्हणून त्यांना वेदोक्ताचा अधिकार नाही असे म्हटले” असा खोटा प्रचार जाधव व अन्य सत्यशोधकांनी केला. ब्रिटिशांनी टिळक पक्षियांवर सूड उगवण्यासाठी त्यास उचलून धरून ब्राह्मण विरुद्ध ब्राह्मणेतर अशा वादाला खतपाणी घातले. ब्राह्मण वर्गाला अन्य समाजापासून फोडणे त्यांना राजकारणात फायद्याचे होते. असे असले तरी इंग्रजांना हा वाद जातीय नाही हे माहीत होते. याबाबत हिंदुस्थान सरकारच्या सेक्रेटरीला मुंबई सरकारचा सेक्रेटरी सी.एच.हिल याने ३ मार्च १९०५ ला एक पत्र लिहिले त्याचा भावार्थ,

“कोल्हापूरचे महाराज हे क्षत्रिय आहेत हे राजोपाध्ये पत्रातच म्हणत आहेत. ते तसे म्हणत नाहीत असे म्हणण्याचा काहींचा प्रयत्न या वादाच्या मुळाशी आहे. राजोपाध्ये ४ थ्या उताऱ्यात म्हणतात, मराठी राज्याचे संस्थापक शिवाजी महाराज यांच्या वेळेपासून कोल्हापूरचे राजघराणे क्षत्रिय असून त्यांना वेदोक्ताचा पूर्ण अधिकार आहे, त्यात कोणताही वाद नाही.”

थोडक्यात या प्रकरणाला जो ब्राह्मण विरुद्ध ब्राह्मणेतर रंग दिला तो काही विशिष्ट लोकांनी. मराठी समाजात जातीय विष पसरवण्याचे कार्य त्यांनी पद्धतशीरपणे केले. शाहू महाराज आणि त्यांच्याबरोबर लोकमान्य टिळकांनाही अकारण या वादात काहीही संबंध नसताना गोवले गेले. मूळ काय आहे हे न वाचताच जातीय द्वेष वाढवण्यासाठी अद्यापही या प्रकरणाचा वापर केला जातो. भले भले लोक याला बळी पडतात तर सामान्यांची काय अवस्था होत असेल??

(संदर्भ : छत्रपति, लोकमान्य आणि वेदोक्त प्रकरण

लेखक : कोशकार कै. ग.रं.भिडे, कोल्हापूर आवृत्ती दुसरी मार्च १९८७)

‘योगा’ला मुस्लिम जवळ करीत आहेत

-- श्री. मुजफ्फर हुसैन --

(अनुवाद - श्री. सिद्धाराम पाटील)

हिंदीतील प्रसिद्ध कवी स्व. हरिवंशराय बच्चन यांनी ७४ वर्षांपूर्वी एक पुस्तक लिहिले होते - मधुशाला. या पुस्तकाने खळबळ माजवून दिली होती. घराघरांत या पुस्तकाची चर्चा होती. परंतु काही दिवसांपूर्वी हे पुस्तक पुन्हा एकदा चर्चेत आले. या पुस्तकाविरोधात फतवा जारी करण्यात आला हे यामागील कारण होते.

या पुस्तकात दारूविषयी (मद्य) लिहिले आहे, त्यामुळे हे पुस्तक वाचणे योग्य नाही, असे म्हणत फतव्यांच्या दलालांनी फतवा जारी केला. फतव्याची मागणी करणारे आणि फतवा जारी करणारे, दोघांच्याही बुद्धीची कीव करावी वाटते. मधुशाला या पुस्तकात दारूची चर्चा आहे म्हणून त्यावर बंदी घालायची तर अपवादानेच एखादा उर्दू कवी शिल्लक राहील की, ज्याने दारू आणि दारूसंबंधी लिहिले नाही. उमर खय्याम यांच्यापासून गालिबपर्यंत सगळ्याच उर्दू कवींवर बंदी घालावी लागेल.

सामान्य मुसलमानाला हदीस आणि कुराणातील बारकावे माहीत नसतात. विद्वान मंडळी या ग्रंथांचा अभ्यास करून मार्गदर्शन करतात. योग्य मार्गदर्शन प्राप्त व्हावे या उद्देशाने फतवा काढण्याची प्रथा सुरू झाली, परंतु झाले भलतेच. सामान्य मनुष्य आपल्या बुद्धीने चांगले काय - वाईट काय ठरवू शकेल असे अनेक विषय असतात. अशा विषयांवरही आता फतवे निघत आहेत.

फतवा काढणारे पैसे घेऊन फतवे काढल्याची उदाहरणे आहेत. स्टिंग ऑपरेशनच्या माध्यमातून फतवे काढणाऱ्या दलालांना साऱ्या जगाने पाहिले आहे. मुस्लिम उलेमांनी फतव्यांचा बाजार मांडलेल्या दलालांविरोधात एखादा प्रभावी फतवा काढला पाहिजे. यामुळे फतवा काढणाऱ्या दलालांना आवरता येईल.

काही फतवे राज्यघटना आणि प्रचलित कायदांच्या माध्यमातून येतात. यावर न्यायव्यवस्था काय पाऊल उचलू शकते, यावर विचार झाला पाहिजे. काही प्रकरणे तर न्यायालयाची अवमानना करणारी असतात.

आपल्या अनुयायांना आयु-आरोग्य लाभावे, अशी कामना कोणत्याही धर्माची असते. त्याचे शरीर तंदुरुस्त राहिले तरच तो ईश्वराची उपासना करू शकेल आणि समाजासाठी काही चांगल्या गोष्टी करू शकेल. त्यामुळे युनानमध्ये हाईजिया नामक देवीची पूजा करण्यात येऊ लागली. यामुळेच हाईजिनसारखा लाभदायी विषय जगासमोर आला. मुसलमान समाजात 'हिफ्जाने सेहत' ची चर्चा होऊ लागली. निसर्गाने (कुदरत) निर्माण केलेल्या मनुष्याचे शरीर आरोग्यदायी आणि आकर्षक बनावे यासाठीचे मार्गदर्शन करण्यात आले. व्यायाम आणि परिश्रमाचे विविध प्रकार समाजात मूळ धरू लागले.

आयुर्वेद विज्ञानाची सुरुवात झाली तेव्हा मानवी जीवनात सुदृढ आणि आरोग्यदायी शरीराचे चिंतन होत असणार. पतंजलींसारख्या महाऋषींनी यावर संशोधन करून या विषयाला विज्ञानाचे स्वरूप दिले. सर्वसामान्य भाषेत याला 'योग' अशी संज्ञा देण्यात आली.

पाश्चिमात्य देशांमध्ये सर्जरीच्या प्रांतात क्रांती झाली. पूर्व असो वा पश्चिम – सगळीकडे एकच उद्देश राहिला की, मानवी शरीर रोगमुक्त व्हावे. परंतु पाश्चिमात्य राष्ट्रांनी रोगमुक्तीलासुद्धा व्यवसायाचे स्वरूप दिले. आज उपचार इतके महागडे झाले आहेत की, ओबामासारख्या व्यक्तीला राष्ट्रपतिपदाच्या निवडणुकीच्या वेळी अमेरिकी जनतेला आश्वासन द्यावे लागले की, जर ते निवडून आले तर अमेरिकेत उपचार स्वस्तात होतील आणि प्रत्येक अमेरिकन माणूस रोगमुक्त होईल.

पश्चिमेच्या प्रभावामुळे भारतातही रोगनिदान महागडे बनले. कृत्रिम वातावरणामुळे एकतर नवनवीन आजार फैलावू लागले आणि त्यावरील उपचारही

महागडे बनले. पश्चिमी प्रभाव असूनही भारतातील एका वर्गाने आपला प्राचीन वारसा जपून ठेवला. भारतीय शास्त्रात सांगितल्यानुसार आचरण चालू ठेवण्याचे महान कार्य या वर्गाने केले.

जेव्हा रोग वाढू लागले आणि त्यावरील इलाज महाग होत चालला तेव्हा लोक थकून भागून योगासनांकडे वळू लागले. याचा मोठा परिणाम झाला. प्रातःकाळी आपल्या घरात योगाचा लाभ घेत नाही अशी घरं भारतात अपवादानेच आढळतात. युरोप आणि अमेरिकेत पोहोचून भारतीय योग शिक्षक लाखो डॉलर कमवू लागले.

प्रत्येक भारतीय योगाकडे आकर्षित होताना आपण आज पहातो आहोत. सहजपणे योग शिकवण्याची आणि लोकांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण करण्याची आवश्यकता होती. वर्तमानकाळामध्ये योग घराघरांत पोहोचविण्याचे मोलाचे काम कोणी केले? असा प्रश्न कोणापुढेही केला तर स्वाभाविक उत्तर येईल – स्वामी रामदेवबाबा. भारतातील ऋषी-मुनी जे काम युगानुयुगे करत आले, त्या कामाला सार्वजनिक स्वरूप देण्याचे काम या महापुरुषाने केले. त्यामुळेच प्रत्येक शहरांत त्यांची शिबिरे भरतात आणि त्यात शेकडो लोक सहभागी होतात.

योगपद्धती अत्यंत प्राचीन आहे. त्यामुळे संस्कृत शब्दांची रेलचेल त्यात असणे स्वाभाविकच आहे. तसेच योग करणाऱ्यांमध्ये साधू प्रवृत्ती निर्माण होणे हीदेखील काही नवी गोष्ट नाही. त्यामुळे त्या व्यक्तीने भगवे वस्त्र धारण केले तर त्यात आश्चर्य करण्यासारखे काहीही नाही. आजारी मनुष्याला तर रोगमुक्ती पाहिजे आणि त्यासाठी कमीत कमी खर्च झाला पाहिजे. त्यामुळे ते रामदेवबाबा यांच्यासारख्या साधूंनी सुरु केलेल्या योग शिबिरात सहभागी होतात. आज तर योग आणि रामदेवबाबा हे समानार्थी शब्द झाली आहेत. ही लोकप्रियता अनेक लोकांच्या मनात असूया निर्माण करू शकते. वृंदा कारतदेखील स्वतःला यापासून दूर ठेवू शकल्या नाहीत. त्यांनी योगाला राजकारणात ओढून या भारतीय जीवनपद्धतीला आरोपीच्या पिंजऱ्यात ओढण्याचा केविलवाणा प्रयत्न केला. त्यात कारत बाईना काही यश आले नाही.

जगातील कोणताही रोग एखाद्या विशिष्ट जाती किंवा धर्मासाठी मर्यादित नसतो. जेथे गरिबी आणि दारिद्र्य आहे तेथे तर रोग अत्यंत वेगाने पसरतात. रोग शरीरात ठाण मांडतात. भारतातील मुसलमान समाजात दारिद्र्य आणि लाचारी भरपूर प्रमाणात आहे. त्यामुळे मुसलमान समाज देखील रोगापासून मुक्ती मिळविण्यासाठी योगाला जवळ करीत आहे. कोणत्याही योग शिबिरात जाऊन पहा – मुस्लिम महिला आणि पुरुष मोठ्या संख्येने सहभागी होत आहेत. ते जेव्हा रोगमुक्त होतात, तेव्हा आपले सकारात्मक मनोगत व्यक्त करायलाही ते कचरत नाहीत.

टीव्हीवरील अनेक वाहिन्यांवर होणाऱ्या प्रश्नोत्तरांतून हे सत्य आपण पाहू शकतो. परंतु मुस्लिम बांधवांचे रोगमुक्त होणे मुल्ला-मौलवींना आवडले नाही. मुसलमान महिला आणि पुरुष आपल्या रोगमुक्तीसाठी योग शिबिरांत जाऊ लागले तर ते अन्य समाजातील लोकांच्या संपर्कात येतील आणि त्यामुळे आपला प्रभाव क्षीण होऊ लागेल, अशी भीती त्यांना वाटू लागली आहे. धर्मभीरू मुसलमानांना धर्माची भीती घालूनच योगाकडे जाण्यापासून थांबवता येऊ शकते. त्यामुळे पुन्हा एकदा त्यांनी आपले जुने शस्त्र बाहेर काढले आणि योगाला इस्लामविरोधी घोषित करून टाकले.

असे असले तरी मौलानांमध्ये असाही एक वर्ग आहे की, जो फतवा काढणाऱ्या मौलानांच्या विरोधी विचारांचा आहे. या मौलानांचे म्हणणे आहे की, योगात इस्लामविरोधी असे काहीही नाही. फतवा देणाऱ्या मुसलमानांचे म्हणणे आहे की, योग शिबिरात मुस्लिम महिलेला गैरपुरुषांमध्ये जावे लागते. दुसरी गोष्ट म्हणजे ती त्या शब्दांचे उच्चारण करते की, ज्या शब्दांचे उच्चारण करणे इस्लामला मान्य नाही.

विशेषतः ॐ शब्दाला त्यांचा आक्षेप आहे. हिंदूधर्म हा विशालहृदयी धर्म आहे. कोणत्याही ईश्वराची उपासना केली तरी ती शेवटी एकाच ईश्वराला मिळते, अशी धारणा हिंदू धर्माची आहे. त्यामुळे अनेक योगींनी ॐ च्या स्थानी अन्य समकक्ष शब्दाचा वापर करण्याची मुभा दिली आहे. तुम्हाला वाटले तर तुम्ही ॐ च्या ठिकाणी अमीन या शब्दाचाही वापर करू शकता. येथे कशाचे उच्चारण

करता याला फारसे महत्त्व नाही; श्वास घेताना आणि सोडताना ॐ च्या समकक्ष भार असणाऱ्या शब्दाचा उपयोग करता येणे शक्य आहे. त्यामुळे फतवा काढणाऱ्यांच्या आक्षेपात काहीच दम रहात नाही.

राहता राहिला प्रश्न मुस्लिम महिलांच्या जाण्या-येण्याचा. रुग्णालयांमध्ये अन्य डॉक्टर्स आणि रुग्ण नसतात काय? फतवा देणाऱ्यांचा मुसलमान महिलांच्यावर इतकाही विश्वास नाही? अशा मानसिकतेमुळे तर ते आपल्या समाजातील अर्ध्या लोकसंख्येचा अपमान करतात आणि त्यांना आरोपीच्या पिंजऱ्यात ढकलतात.

मुसलमानांनी योग केले पाहिजेत अथवा नाही, यावर 'आज तक' या वृत्तवाहिनीने चर्चा सुरु केली आहे. इंडोनेशिया, मलेशिया आणि पाकिस्तानने योगाला गैर इस्लामी ठरवून त्यावर बंदी आणली आहे, या निमित्ताने 'आज तक' ने ही चर्चा सुरु केली आहे. इंडोनेशिया येथील उलेमा कौन्सिलचे म्हणणे आहे की, योग करताना हिंदू मंत्रांचा जप करण्यात येतो. देवबंद मदरशाने यावर फतवा जाहीर केलेला नाही. योग करणे योग्य असल्याचे देवबंदने म्हटले आहे. या आधीच योगाला इस्लामविरोधी ठरवलेल्या मौलानांची संख्या काही कमी नाही.

योगासन करण्यासाठी कोणत्याही प्रतिष्ठान, संस्था यांच्या परवानगीची आवश्यकता नाही अथवा कोणत्याही धर्मगुरूच्याही परवानगीची आवश्यकता नाही. योग हे तर सर्वांसाठी खुले रुग्णालय आहे. या रुग्णालयाचे स्वागत साऱ्या मानव जातीने केले पाहिजे.

(टीप: इस्लामचा उदय होण्यापूर्वी ५ हजार वर्षे योगावरील ग्रंथाची निर्मिती ऋषी पतंजली यांनी केली. या लेखामध्ये योगाचे महत्त्व आरोग्याच्या दृष्टीकोनातून मांडले आहे. योग ही भारतीय जीवनपद्धती आहे. योग येथील संस्कृतीचा गाभा आहे.)

www.smsindia4blood.com
is a site for Indians and by Indians to
Save Lives...Indian Lives!

SMSINDIA4BLOOD is the first of its kind, Blood Emergency service in India, committed to improve the health care system in India and make it more reachable to every person in our country. Netaji Subhash Chandra Bose famously exhorted Indians in his speech when he said- “Give me Blood and I will give you freedom”. These lines are as important today as in the era of our freedom struggle. We appeal to all Patriotic Indians to join hands with us and save the lives of our fellow Indians, who may otherwise die due to lack of blood.

HOW DOES SMSINDIA4BLOOD WORKS

1. The donor registers on our website in the REGISTER page.
2. The data is stored in our DATABASE, with the city name as the KEY.
3. Whenever a person needs blood in case of emergency he sends an SMS to our dedicated number.
4. The SMS searches the DATABASE in real time.
5. An SOS message is sent to 3 DONORS registered from that particular city.
6. The DONORS can contact the person in need of blood and do the needful.

The Founders

Paritosh Vyas is an Engineer, from Ahmedabad but working for a Mumbai based Architectural solution Company as a General Manager looking after Delhi and Kolkata branches.

He wanted to do something for the country and decided to start this venture with help of his orkut friend Ananth Prabhu. Its time we gave back to the country feels Paritosh!

He had made it to the top 24 of Lead India, Gujarat Chapter (an initiative of Times of India) and wants this Blood Donors website only to be the start of his Mission India Vision.

To gain publicity for this website, apart from Net campaigns, Paritosh intends to travel across the country, delivering lectures to which ever college/institution/factory/organization he is invited to and make blood available to as many people as possible.

He suggested that this website and the entire process of Blood donation or requirement be made sms friendly because till date internet has not yet penetrated more than 5% of Indian population.

Paritosh Humbly requests all True Blood Patriots to help- him in his mission and invite him to talks or campaign wholeheartedly with mind and body, heart and soul to make a difference to India, for he believes in being For India, With India.

Ananth Prabhu, 22 years old, too is a BE, PGDBA currently pursuing his MTech. He works as a lecturer in an engineering college in Mangalore and is also into personality development,

leadership training and motivating people to bring out the best in them..His company ARnetsoft is an expert provider of IT solutions to companies in India besides marketing initiatives for the Australian and Middle East markets.

On meeting Paritosh on Orkut, he realized that both of them have the same mission in their hearts and to combine Paritosh's zeal for Social work and his strengths of reaching out to the masses, making friends and influencing people and strong communicative skills, Ananth joined in within his lethal skill in the field of IT and virtually created this website single handedly from scratch, sharing information with Paritosh. Thanks to Ananth's experience in this field, the website came up in a jiffy and so did the sticker design!

Join Hands and be WITH INDIA,
FOR INDIA!

Join as **Blood** donor or a
campaigner to create
awareness!

Target is 300000 donors! The task is Herculean!
**Log on & register as a Blood donor and /or an
awareness campaigner.** *Remember, your blood will
be asked for only in an **emergency***

- **FREE SOCIAL SERVICE with ALL INDIA APPROACH**
- **IF U WANT 2 HELP,MAIL TO: Paritosh_vyas68@yahoo.co.uk**

Jai Hind

Let's make India better...Together!

वात्रटिका

-- श्री. सूर्यकांत डोळसे, पाटोदा , बीड

दळभट्टी विचार

मुंबईतला सागरीपूल तर
दोन्ही काँग्रेसला जोडू लागला
रस्त्यावरच्या भिका-यांना मात्र
नवाच प्रश्न पडू लागला

नामकरणाच्या राजकारणाशिवाय
राजकारण्यांना जगता येत नाही
भिका-यांचे दुःख हे की
त्या पुलाखाली बसून
भीक मागता येत नाही.

दिनविशेष

हिंदू धार्मिक :

१	संत नामदेव महाराज पुण्यतिथी	२० जुलै
२	संत सावतामाळी पुण्यतिथी	२१ जुलै
३	नागपंचमी, कल्की जयंती	२६ जुलै
४	गोस्वामी तुलसीदास जयंती	२८ जुलै
५	नारळी पौर्णिमा, रक्षाबंधन	५ ऑगस्ट
६	श्रीकृष्ण जयंती (जन्माष्टमी)	१३ ऑगस्ट

भारतीय लोकशाही / युग पुरुष :

१	अण्णाभाऊ साठे स्मृतिदिन	१८ जुलै
२	लोकमान्य बाळगंगाधर टिळक जयंती	२३ जुलै
३	लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी, आण्णाभाऊ साठे जयंती	१ ऑगस्ट

वाचकांसाठी सूचना :

- १) To subscribe to this Free-of-Cost e-Magazine send an e-mail to **subscribe.matrubhoo@gmail.com**
- २) To send articles for publishing and feedback e-mail to **matrubhoo@gmail.com**

Special Thanks : <http://www.hindujanjagruti.org>

संपादक : विक्रमादित्य
मुखपृष्ठ व मांडणी : आशुतोष पाटणकर
विशेष सहकार्य : ओंकार कुलकर्णी, सूरज महाजन
संकल्पना : आदित्य भोसले, मातृभूमी सेवा चॅरिटेबल ट्रस्ट
अंकात प्रसिद्ध लेखांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही.
<http://www.matrubhoomi.org>